

de anti fascist

uitgave van:

**anti fascistische oud verzetsstrijders nederland
bond van anti fascist**

Leharstraat 8 - 6961 BM Eerbeek

2008 - 3

In dit nummer o.a.

Ter inleiding
blz. 2

Vergeten artiesten (3)
blz. 3

Iran: De voorbereiding
van de strijd
blz. 4

Boekrecensie
Panden die verhalen
blz. 12

Van Celine
blz. 15

Wanneer Iran troef speelt,
is het spel van de Dollar uit
blz. 16

FIR-Nieuws
blz. 18

Schuilnaam "Odessa"
blz. 19

FIR2+ingezonden
blz. 20

Indonesisch verzet
uit en thuis
blz. 21

Etcetera (websitenieuws)
blz. 23

de anti fascist

Verschijnt 4 keer per jaar.
ISSN 0166-7556

Algemeen correspondentie-adres:
Leharstraat 8 - 6961 BM Eerbeek
Tel. 0313-654685
e-mail secr@afvn.nl
website www.afvn.nl

Abonnementsprijs:
Minimaal 10 euro per jaar

Losse nummers euro 2,50 (excl. porto-
kosten)
Opgave abonnementen:
Telefonisch of per e-mail

Redactie coördinatie:
Jan Cleton

Redaktiemedewerkers:
Jan IIsink,
Celine v.d. Hoek,
Piet Schouten,
Toos Plug,
en vele anderen.

Vertaalster officiële stukken:
Toos Plug
Buitenlandse contacten:
Celine v.d. Hoek,
Annabelle Schouten.
Layout:
Jan Cleton

De Antifascist is een uitgave van
de A.F.V.N. (Anti Fascistische oud
Verzetsstrijders Nederland, Bond van
Anti-fascisten).

Deze vereniging stelt zich ten doel:
a. te zorgen dat de daden van het anti-
fascistische verzet bekendheid houden,
respectievelijk bekendheid krijgen;
b. herlevend fascisme (neo-fascisme) te
signaleren en met alle, bij de wet geoor-
loofde middelen te bestrijden;
c. te strijden voor vrede en vriendschap
tussen de volkeren;
d. te strijden tegen iedere vorm van dis-
criminatie.

Wilt u ons werk steunen?
Stort dan een bijdrage op gironr. 3206900
t.n.v. AFVN Voorstraat 42 A, 3931 HE
Woudenberg. Tel. 033 - 2860271

Ter inleiding

"I'm the decider and I decide what's best" zei G.W. Bush voor de Tv-cameras. Echt een tekst een dictator waardig. Het dodental onder VS-militairen in Irak is tot boven de 4000 gestegen. Hoeveel Amerikaanse burgerslachtoffers omgekomen zijn, daarvan zijn geen cijfers beschikbaar. Er zijn bij moderne oorlogen echter steeds meer burgers betrokken, Zoals, beveiligingsmedewerkers, mensen voor de opbouw en onderhoud van bases, de catering, etc. De 'vrije markt afdeling' van de oorlog, zeg maar.

Met de militairen die de oorlog overleven gaat het ook niet goed

Fototekst:

Veteraan Daniel Kind voor de rechter. Vanaf 2004 bestaat ongeveer 10 procent van de gevangenen in de VS uit mensen die hun land gediend hebben als militair. Velen zitten in de gevangenis vanwege misdaden voortvloeiend uit een post-traumatisch stress syndroom en andere aan de oorlog gelateerde psychologische kwalen.

Voortaan treft u meer door ons geselecteerde wetenswaardigheden aan onder de kop: Kort Amerikaans

George W. Bush onder vuur

Het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden heeft op 9 juni een resolutie tot impeachment van president Bush met 251-166 stemmen doorverwezen naar een commissie.

Congres-lid Dennis Kucinich, de initiatiefnemer en inbrenger van het voorstel, laat het er echter niet bij zitten.

Hij heeft plechtig beloofd om zijn standpunten over een afzettingsprocedure onder de publieke aandacht en in het publieke geweten te blijven brengen en daar te houden.

De beschuldiging bestaat uit vijfendertig artikelen waaronder het manipuleren van informatie voorafgaand aan de oorlog tegen Irak, het overtreden van nationale en internationale wetgeving op het gebied van marteling, het illegaal bespioneren van Amerikaanse burgers en het tegenwerken van het verkrijgen van inzicht op juridisch gebied en op het terrein van beleid. U kunt hier meer over lezen op pagina 23.

Hoofdonderwerp Iran

Dat de spanning rond Iran toegenomen is zal u niet ontgaan zijn. Daarom deze keer enkele artikelen over het hoe en waarom van deze toegenomen spanning. Te beginnen op bladzijde 4 met een door Denise Grubben vertaald artikel uit The New Yorker.

En verder

Zoals gewoonlijk: FIR-nieuws; Van Celine en De vergeten artiesten.

Maar ook een artikel over "Odessa", de operatie die nazi's na de oorlog met behulp van het Vaticaan hielp vluchten naar Zuid-Amerika.

Ook een artikel van Annabelle Schouten over het Indische Verzet in Nederland; Een boekrecensie "Panden die verhalen" van de hand van Bert Bakkeness. En nog het e.e.a.. Weer genoeg te lezen dus. U kunt er rustig de tijd voor nemen, want:

Het volgende nummer verschijnt later

Door omstandigheden zal het volgende nummer enkele weken later verschijnen. U hebt het in ieder geval ruim voor de kerstdagen in huis.

De vergeten artiesten (3)

‘Silhouetten’

Redactie

De publiciteit die nazi-artiesten als Johannes Heesters ten deel valt, overschaduwde de artiesten die het slachtoffer werden van het fascisme. Juist deze ‘vergeten artiesten’ verdienen volgens de redactie van de AntiFascist alle aandacht. In deel 3 in een reeks schenken wij dit keer aandacht aan de Nederlandse componist Leo Smit. Tijdens de protestavond tegen het optreden van Heesters in Theater De Flint werd een concert als tegengeluid georganiseerd door de stichting die zijn naam draagt.

Leo Smit (1900 - 1943)

Leo Smit stamde uit een Portugeesjoodse familie met een muzikale achtergrond. Hij werd geboren in de Plantagebuurt in Amsterdam, op geringe afstand van de Hollandse Schouwburg, die tijdens de Tweede Wereldoorlog het trieste verzamelpunt voor joodse Nederlanders op weg naar deportatie zou worden. Zijn vader zat in de leerhandel. Leo was voorbestemd om rechten te gaan studeren, maar zijn prestaties op school waren matig. Hij was meer geïnteresseerd in muziek. Op 15-jarige leeftijd zette hij kinderversjes op muziek en zijn oudst bewaarde compositie, “Zigeunerleven”, stamt ook uit deze periode.

Muzikale opleiding

Zijn studie op het Barlaeus gymnasium voltooide hij niet. Hij ging een jaar naar de voorbereidende Muziekschool en in 1919 naar het Amsterdams Conservatorium, waar hij piano en compositie studeerde, onder andere bij Sem Dresden en Bernard Zweers. Hij was de eerste student aan dit conservatorium die (in 1924) cum laude het eindexamen compositie behaalde. Smit componeerde toen al volop, schreef in 1922 bijvoorbeeld zijn bekende orkestwerk ‘Silhouetten’, dat bij het Concertgebouw-orkest in première ging. Critici merkten ‘het gebruik van de eigenaardige klankcombinaties van den negerachtigen jazzband’ op. Net afgestudeerd kon hij in hetzelfde jaar als hulpdocent les gaan geven in harmonieleer en muziekanalyse, maar de verstandhouding met Dresden was niet best. Leo vervulde nog zijn militaire dienstplicht maar in 1927 gaf hij zijn docentschap op. Inmiddels had hij al succesvolle stukken geschreven, zoals het Voorspel voor ‘De Vertraagde Film’. Als zoveel Nederlandse componisten was hij zeer onder de indruk van de nieuwe Franse muziek en datzelfde jaar vertrok hij naar Parijs, waar hij 9 jaar zou blijven.

Parijs

In Parijs stortte hij zich weliswaar in het muziekleven dat zich naast de concertzalen ook in de cafés afspeelde, maar hij hoefde niet echt aan de weg te timmeren. Dankzij financiële steun van zijn ouders had hij tijd om te componeren. Werk van hem werd ook wel uitgegeven en uitgevoerd, maar hij bleef toch erg op Nederland gericht, ging regelmatig op bezoek. In 1929 ging zijn compositie Shemselnihar (balletmuziek) en in 1934 het Harpconcertino (met Rosa Spier) in première, beide keren in het Concertgebouw. Leo Smit heeft in Parijs zijn eigen stijl ontwikkeld, van aanvankelijk zeer Franse georiënteerde naar meer intellectueel en sober. In de periode tot 1940 schreef hij een aantal grotere werken: het Sextuor (1932), de Symfonie in C (1936), het Pianoconcert (1937) en het Altvioolconcert (1940).

Terugkeer

Leo Smit trad in 1933 in Nederland in het huwelijk met Lientje de Vries, die hem naar Parijs volgde. Na nog een jaar in Brussel te hebben gewoond, vestigden zij zich in 1937 weer in Amsterdam, waar Leo privé-lessen ging geven in piano, theorie en compositie: hij had een omvangrijke leerlingenpraktijk. Leo was bevriend met een aantal bekende musici, zoals de mezzosopraan Jo Immink, altviolist Juup Raphaël en de componisten Daniël Ruyneman en Karel Mengelberg. Zijn naam in Nederland was voorgoed gevestigd, zijn muziek werd ook voor de radio uitgevoerd

Leo Smit 1925

Bezetting

De anti-joodse maatregelen verergerden geleidelijk, ook in het muziekleven. In 1941 mochten joodse musici niet meer in het openbaar optreden en daarna zelfs hun vak niet meer uitoefenen. Bij Leo Smit bleven de niet-joodse leerlingen geleidelijk weg. Hij en zijn vrouw Lientje werden in december 1942 gedwongen van hun huis in de Eendrachtstraat naar het tijdelijke Judenviertel in de Transvaalbuurt te verhuizen, een tussenstation voor de Hollandse Schouwburg, waarheen ze in maart 1943 werden overgebracht. Economisch geïsoleerd, bleef Smit tot het laatst toe componeren, vooral kamermuziek. Een aantal werken bleef onvoltooid.

Deportatie

Op 27 april 1943 werden Leo en Lientje via de Hollandse Schouwburg op transport gesteld naar doorgangskamp Westerbork. Eind april werden zij rechtstreeks naar vernietigingskamp Sobibor afgevoerd, waar zij kort na aankomst zijn vermoord.

Nalatenschap

Smit had op het laatst zijn composities en schetsboeken nog op verschillende adressen in veiligheid kunnen brengen. Zijn leerling Frits Zuiderweg bracht alles uiteindelijk bijeen en gaf het archief en de partituren na de oorlog aan Leo's zuster Nora Copenhagen-Smit, die het onderduiken had overleefd. In 1951 heeft zij de collectie afgestaan aan het Haags Gemeentemuseum, waar Nederlandse muziekcollecties worden bewaard en toegankelijk zijn (het huidige Nederlands Muziek Instituut). Sinds 1996 beijvert de Leo Smit Stichting zich het werk van Leo Smit te blijven uitvoeren.

Voor dit artikel danken wij in het bijzonder de Leo Smit Stichting

Verdere bron: Joods Historisch Museum

Preparing the battlefield

De voorbereiding van de strijd

Door: Seymour M. Hersh, *The New Yorker*. Vertaling: Denise Grobben

De regering van Bush zet vaart achter de geheime tactiek tegen Iran

Volgens huidige en voormalige bronnen binnen het leger, de veiligheidsdiensten en het congres, heeft het Amerikaanse congres eind vorig jaar een verzoek van president Bush goedgekeurd voor een aanzienlijke toename in geheime operaties tegen Iran.

Deze operaties, waarvoor de president om vierhonderd miljoen dollar verzocht, worden omschreven in een zogeheten Presidential Finding (bepaling van de president) die getekend is door Bush en zijn bedoeld om het religieuze leiderschap van Iran te destabiliseren.

Onder de geheime operaties vallen onder andere steun aan de minderheidsgroepen van Ahwazi Arab en Baluchi, en andere dissidente organisaties. Het verzamelen van bewijs voor het vermoeden dat Iran bezig is om nucleaire wapens te ontwikkelen valt er ook onder.

Clandestiene operaties tegen Iran zijn niets nieuws. De eenheid Speciale Operaties voert sinds vorig jaar, met presidentiële goedkeuring, grensoperaties uit vanuit het zuiden van Irak. Onderdelen van deze operaties waren het gevangen nemen en naar Irak vervoeren voor ondervraging van leden van Al Quds, de commando groep van de Iraanse Revolutionaire Garde, en het achtervolgen van sleutelfiguren in de 'oorlog tegen terrorisme' van de president. De omvang en de reikwijdte van de operaties in Iran, waar de CIA en het JSOC (Gezamenlijke Speciale Operaties Commando) bij betrokken zijn, worden nu aanzienlijk uitgebreid, volgens huidige en voormalige functionarissen. Veel van deze activiteiten worden niet gespecificeerd in de nieuwe 'Finding' en sommige leden van het congres hebben serieuze twijfels over de aard van de operaties.

Volgens de wet dient een 'Presidential Finding', die strikt geheim is, te worden uitgeschreven als een geheime veiligheidsoperatie die op het punt staat uitgevoerd te worden en dient op z'n minst bekend gemaakt te worden aan de leiders van de Democratische en de Republikeinse partij

*Een muurschildering op de muur van de voormalige Amerikaanse Ambassade in Teheran, onder de Iraniërs nu bekend als 'het spionnenhol'.
foto Simon James*

in het Huis van Afgevaardigden en de Senaat, en aan de voorzitters van hun respectievelijke veiligheidscommissies - ook wel de Bende van Acht genoemd. Het geldt voor de operatie van eerdere bestemmingen kan dan, indien nodig, toegewezen worden aan deze operatie door de relevante commissies van het congres, die ook op de hoogte kunnen worden gebracht.

'De Finding' was gericht op het ondermijnen van de nucleaire ambities van Iran en het ondermijnen van de overheid door een regeringswijziging', aldus iemand die op de hoogte was van de inhoud. Het betrof bovendien 'het werken met oppositiegroepen en het doorsluizen van geld'. De Finding voorzag in een nieuw scala aan activiteiten in het zuiden van Iran en die gebieden in het oosten waar de politieke oppositie van de Baluchi een stevige basis heeft, vermeldde de persoon.

Hoewel sommige parlementsleden zich zorgen maakten om aspecten van de Finding en 'er een aanzienlijke mate van discussie over was op hoog niveau', volgens de bron die op de hoogte was, werden de fondsen voor de uitbreiding toch toegewezen. Met andere woorden, sommige leden van de leiding van de Democratische Partij - het congres bestaat grotendeels uit Democraten sinds de verkiezingen van 2006 - zijn bereid, in het geheim, mee te gaan met de regering om geheime operaties tegen Iran uit te breiden, terwijl hun eigen presidentskandidaat, Barack Obama, heeft gezegd dat hij voorstander is van overleg en diplomatieke middelen.

Het verzoek voor fondsen werd in de periode gedaan dat de regering zich neer moest leggen bij een rapport van de veiligheidsdiensten, dat in december werd gepubliceerd, waarin werd geconcludeerd dat Iran in 2003 gestopt was met hun pogingen om nucleaire wapens te maken. De regering zwakte het belang van het rapport af en, terwijl ze tegelijkertijd zei op diplomatie in te zetten, bleef benadrukken dat onmiddellijke actie essentieel was om de nucleaire dreiging van Iran tegen te gaan. President Bush trok de conclusies van het rapport in twijfel en hoge functionarissen op het gebied van nationale veiligheid, waaronder de Minister van Defensie, Robert Gates en Minister van Buitenlandse Zaken, Condoleezza Rice, deden vergelijkbare uitspraken (alsmede senator John McCain, de Republikeinse presidentskandidaat). Ondertussen blies de regering ook de verdachtmakingen dat de Iraanse regering betrokken zou zijn bij het doden van Amerikaanse soldaten in Irak nieuw leven in. Zowel direct, door commando-eenheden naar Irak te sturen, als indirect door de aanvoer

van materialen die werden gebruikt voor bermbommen en andere dodelijke producten. (Er zijn twijfels over de waarheid van de beweringen; de krant 'The Times' heeft, onder andere, geschreven dat er grote onzekerheden blijven bestaan over de mate van betrokkenheid.)

Militaire en civiele leiders in het Pentagon delen de twijfels van het Witte Huis over de nucleaire ambities van Iran, maar er bestaan meningsverschillen over het feit of een militaire aanval de juiste oplossing is. Sommige functionarissen van het Pentagon vinden, zoals ze het congres en de media hebben laten weten, dat het bombarderen van Iran geen haalbaar antwoord is op de kwestie van non-prolifерatie, en dat een diplomatieke oplossing noodzakelijk is.

Een Democratische senator vertelde me vorig jaar, tijdens een off-the-record lunch, dat de Minister van Defensie, Gates, bijeenkwam met de Democratische fractie in de Senaat (zulke ontmoetingen vinden regelmatig plaats). Gates waarschuwde voor de gevolgen als de regering van Bush een preventieve aanval op Iran zou uitvoeren, zoals de senator het zich herinnerde, zei hij, 'dan creëren we generaties jihadisten, en zullen onze kleinkinderen met onze vijanden het hier in Amerika moeten uitvechten'. De uitlatingen van Gates verbaasden de Democraten aan tafel en een andere senator vroeg of Gates namens Bush en vice-president Dick Cheney sprak. Het antwoord van Gates daarop was 'laten we het er maar op houden dat ik hier namens mezelf spreek'. (Een woordvoerder van Gates bevestigde dat tijdens de bijeenkomst de gevolgen van een aanval waren besproken, maar wilde het niet hebben over wat er gezegd was, behalve dat hij de bewering van de senator tegensprak.)

'De 'Joint Chiefs of Staff' (het gezamenlijke beraad van de leiding van de verschillende legeronderdelen), geleid door admiraal Mike Mullen, gaven grote tegendruk tegen de druk van het Witte Huis om een militaire aanval tegen Iran te beginnen', vertelde degene die kennis heeft van de Finding mij. Een consultant van het Pentagon die is betrokken bij de 'oorlog tegen terrorisme' vertelde dat 'tenminste tien hoge officieren, waaronder de strijdcommandanten - de vier-sterren officieren die de militaire operaties over de hele wereld leiden - op dit gebied een duit in het zakje hebben gedaan'. De meest uitgesproken van die officieren is admiraal William Fallon, die tot voor kort hoofd was van het centrale commando van de Verenigde Staten, en in die hoedanigheid hoofd van de Amerikaanse strijdkrachten in Irak en Afghanistan. In maart trad Fallon onder druk af, nadat hij een reeks interviews had gegeven over zijn twijfels over een gewapende aanval op Iran. Zo zei hij vorig jaar bijvoorbeeld tegen de Financial Times dat 'het echte doel' van het Amerikaanse beleid verandering van het gedrag van Iran was, en dat 'hen aanvallen om dat te bereiken hem niet de eerste optie leek'.

Admiraal Fallon gaf, toen ik hem in juni sprak, toe dat hij had gehoord dat sommige mensen in het Witte Huis niet blij waren met zijn publieke uitspraken. 'Teveel mensen geloven dat je ofwel voor ofwel tegen de Iraniërs moet zijn', zei hij tegen mij. 'Laten we serieus blijven. Er wonen tachtig miljoen mensen, dat zijn allemaal individuen. Het idee dat er maar een manier is, is onzin'.

Toen we het over de oorlog in Irak hadden, zei Fallon, 'Heb ik geklaagd over sommige voorstellen? Reken maar. Sommigen waren heel stom'.

De toezegging van de leiders van de Democratische partij van honderden miljoenen dollars voor meer geheime operaties in Iran was opmerkelijk, gezien de twijfels van functionarissen als Gates, Fallon en vele anderen. 'Het proces van toezicht houdt geen pas - het wordt geregisseerd door de regering', aldus de persoon die bekend is met de Finding. 'Het proces werkt niet en dit zijn gevaarlijke zaken waarvoor we toestemming geven'.

Democraten in het congres zeiden tegen me dat ze zich zorgen maakten over de mogelijkheid dat hun idee van de nieuwe operaties niet overeenkwam met die van het Witte Huis. Een probleem heeft te maken met een melding in de Finding over mogelijke acties met dodelijke gevolgen door Amerikanen in Iran (begin mei publiceerde journalist Andrew Cockburn fragmenten uit de Finding in Counterpunch, een nieuwsbrief en digitaal tijdschrift).

De melding was toegevoegd op aandringen van de CIA, aldus een voormalige hoge functionaris van de veiligheidsdienst. De geheime operaties beschreven in de Finding komen grotendeels overeen met de geheime militaire strijdkracht die nu in Iran opereert, onder de leiding van JSOC. Volgens de uitleg van de wet van de regering van Bush hoeven clandestien militaire activiteiten, in tegenstelling tot CIA operaties, niet in de Finding te worden omschreven, omdat de president het grondwettelijke recht heeft strijdkrachten in het veld opdrachten te geven zonder bemoeienis van het congres. Maar de grenzen tussen operaties zijn niet altijd duidelijk: in Iran hebben CIA-agenten en regionale aanwinsten de taalvaardigheden en lokale kennis om contacten te leggen voor de JSOC-plannen, en werken ze samen om personeel, materieel en geld naar Iran te dirigeren vanuit een obscure basis in het westen van Afghanistan. Hierdoor heeft het congres slechts een gedeeltelijk overzicht over hoe het toegezegde geld wordt gebruikt. Een van de missies van de speciale eenheid van

*Admiraal William J. Fallon
(Foto: Peter Yang / Esquire)*

de JSOC, het achtervolgen van 'belangrijke doelen', wordt niet direct omschreven in de Finding. Er is sprake van een groeiende realisatie onder sommige parlementsleden dat de regering van Bush in de afgelopen jaren wat een veiligheidsoperatie heet en wat een militaire door elkaar heeft laten lopen, zodat zij kunnen vermijden om het congres volledig in te lichten over waar ze mee bezig is.

'Dit is van groot belang', zei de persoon die bekend is met de Finding. De CIA heeft de Finding nodig voor hun traditionele taken, maar de Finding geldt niet voor de JSOC. De president heeft na 11 september een decreet getekend dat het Pentagon toestaat dingen te doen die ze daarvoor nooit hadden kunnen doen zonder het congres in te lichten. Ze beweerden dat het leger 'het strijdveld aan het voorbereiden' was en door het gebruik van die term waren ze in staat om het toezicht van het congres te omzeilen. Alles is gerechtvaardigd in het kader van de wereldwijde strijd tegen het terrorisme. Hij voegt eraan toe, 'de regering heeft de lijnen vervaagd; er was sprake van een grijs gebied' - tussen operaties die bekend gemaakt moesten worden aan de hoogste leden van het congres en welke niet - 'maar nu is er sprake van een troebel gebied'.

'De CIA zegt dat we niet in de positie zullen verkeren dat we mensen helpen doden zonder een Finding,' vertelde een voormalige hoge veiligheidsfunctionaris mij. Hij doelde daarmee op de rechtsdreiging waarmee sommige agenten worden geconfronteerd voor hun deelname in het oppakken, opsluiten en vermeende martelen van verdachten in de oorlog tegen terrorisme. 'Dit ergerde de militairen mateloos,' zei hij. Wat de CIA betreft zegt de voormalige veiligheidsfunctionaris, 'de volledige autorisatie omvat doden, maar het is niet alsof dat ons uitgangspunt is. Het gaat ons om het verzamelen van informatie, en het verkrijgen van steun. De Finding die naar het congres werd gestuurd was een compromis, die de rechtszekerheid voor de CIA leverde, terwijl er in dubbelzinnige termen melding werd gemaakt van dodelijke kracht.

Het Capitool in de Amerikaanse hoofdstad Washington D.C. is de zetel van de volksvertegenwoordiging van de Verenigde Staten, de wetgevende macht in de trias politica.

In het Capitool zetelen zowel de Amerikaanse Senaat (vertegenwoordiging van twee senatoren per staat) als het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden (evenredige vertegenwoordiging naar grootte van de staat), tezamen het Congres genoemd.

Het Capitool is van het Witte Huis gescheiden door National Mall, om symbolisch de scheiding met de uitvoerende macht (de president) aan te geven. Zie ook: http://en.wikipedia.org/wiki/Capitol_Hill

Het stukje over de defensieve dodelijke kracht was voor sommige Democraten aanleiding om de directeur van de CIA, luchtmachtgeneraal Michael V. Hayden, op te roepen voor een speciale briefing. Hayden stelde de parlementsleden gerust over het stukje aangezien het alleen was opgesteld om de Speciale Krachten toestemming te geven om zich in een gevaarlijke situatie op Iraans grondgebied uit de problemen te schieten.

De parlementsleden waren bij lange na niet overtuigd. Een congreslid schreef vervolgens op persoonlijke titel een brief aan president Bush waarin hij benadrukte dat er 'geen enkele dodelijke actie' binnen de Iraanse grenzen was toegestaan. Hij had in juni nog steeds geen antwoord ontvangen.

Congresleden hebben in het verleden zich ook al sceptisch uitgelaten over de informatie die het Witte Huis levert. In maart 2005 meldde David Obey, de toenmalige hoogste Democraat van de door Republikeinen geleide 'Appropriations Committee' (de commissie die toeziet op het toewijzen van de financiën), dat hij een amendement opzij had gelegd dat hij van plan was in te dienen die dag, dat alle fondsen voor het nationale veiligheidsprogramma zou afsnijden, tenzij de president toe zou zeggen het congres volledig te informeren over clandestiene militaire activiteiten in de oorlog tegen terrorisme. Hij zei dat hij van gedachten was veranderd omdat het Witte Huis een betere samenwerking had beloofd. 'De uitvoerende macht begrijpt dat wij niet proberen voor te schrijven wat zij moeten doen', zei hij in een toespraak voor het congres die dag. 'We proberen er alleen voor te zorgen dat wat zij doen in overeenstemming is met Amerikaanse waarden en het land geen problemen zal bezorgen'.

Obey weerhield zich van commentaar over de details van de operaties in Iran, maar hij vertelde me wel dat het Witte Huis haar afspraak om het congres volledig op de hoogte te houden niet was nagekomen. Hij zei, 'Ik vermoed dat er iets gaande is, maar ik weet niet wat ik moet geloven. Cheney wilde altijd al achter Iran aan, en als hij meer tijd had gehad zou hij een manier gevonden hebben. We krijgen nog steeds niet voldoende informatie van de veiligheidsdiensten en ik heb er weinig vertrouwen in dat ze ons informatie geven die op het randje is'.

Geen van de vier Democraten in de Bende van Acht - de meerderheidsleider van de senaat Harry Reid, de voorzitter van het congres Nancy Pelosi, de voorzitter van de veiligheidscommissie van de senaat John D. Rockefeller IV, en voorzitter van de veiligheidscommissie van het huis van afgevaardigden Silvestre Reyes - wilden commentaar leveren op de Finding, waarbij sommigen aangaven dat het hoogst betrouwbaar was. Een assistent van een van de leden van het Democratische leiderschap antwoordde, namens hem, met te wijzen op de beperkingen in het pro-

ces van de Bende van Acht. De notificatie van een Finding, aldus de assistent, is alleen dat – een notificatie, geen verantwoording voor de activiteiten. Het juiste toezicht op lopende veiligheidsactiviteiten geschiedt door de leden van de veiligheidscommissies volledig te informeren. Het congres heeft echter wel de middelen om het Witte Huis aan te vechten, wanneer het de Finding heeft ontvangen. Ze heeft de macht om fondsen voor elke regeringsoperatie tegen te houden. De leden van het Huis en het Democratische leiderschap van de Senaat die toegang hebben tot de Finding kunnen ook, als ze dat willen, en als ze gedeelde twijfels hebben, manieren bedenken om hun invloed op het regeringsbeleid uit te oefenen. (Een woordvoerder van de CIA zei: ‘In de regel geven we geen commentaar op beschuldigingen met betrekking tot geheime activiteiten of beweerde bevindingen’.) (Het Witte Huis weerhield zich ook van commentaar.)

Een lid van de Appropriations Committee van het Huis gaf toe dat, zelfs met de Democratische overwinning in november, ‘het nog een jaar zou duren voordat de veiligheidsactiviteiten onder controle zouden zijn’. Hij voegde eraan toe: ‘We hebben controle over het geld en zonder geld kunnen ze niets beginnen. Het draait allemaal om geld. Maar ik ben erg op mijn hoede met deze regering. Deze regering heeft heel geheimzinnig gedaan’.

Het ironische aan het vertrek van admiraal Fallon was dat hij het op veel gebieden eens was met president Bush over de bedreiging die Iran vormde. Fallon vertelde me dat ze een goede zakelijke verstandhouding hadden en dat toen hij CENTCOM leidde ze regelmatig contact hadden. Op 4 maart, een week voor zijn aftreden, getuigde Fallon voor de senaatscommissie Gewapende Strijdkrachten dat hij de situatie in Irak en Afghanistan ‘bemoedigend’ vond. Met betrekking tot de rol van de Iraanse leiders zei hij: ‘Ze zijn totaal onbehulpzaam geweest, hebben veel schade berokkend en ik keur absoluut geen enkele van hun activiteiten goed. En sinds ik deze baan heb, heb ik nog nooit een publieke actie van Iran gezien die ook maar enigszins tot hulp was voor de regio.

Fallon maakte in ons gesprek duidelijk dat hij het ongepast achtte om openlijk commentaar te leveren op de president, de vice-president, of Speciale Operaties. Maar hij zei wel dat hij had gehoord dat mensen in het Witte Huis ‘moeite’ hadden gehad met zijn visie over Iran. Toen ik bij CENTCOM kwam, steunden de Iraniërs iedere entiteit in Irak. Het was in hun belang om ons eruit te werken, dus besloten ze om zoveel mogelijk Amerikanen te doden. En waarom niet? Ze wisten niet wie er beter van zou worden, maar ze wilden ons eruit. Ik besloot dat ik de situatie in Irak niet op kon lossen zonder de buurlanden. Om het probleem in Irak op te lossen moesten we op een of andere manier Iran en Syrië erbij betrekken. Ik moest de buurlanden bewerken.

Fallon vertelde me dat zijn focus niet had gelegen bij het Iraanse nucleaire probleem of bij een verandering van regime, maar op het ‘blussen van de vuurtjes in Irak’. Er waren constant discussies in Washington en in het veld over de manier om Iran te betrekken, en met betrekking tot de bombardeer-optie zei Fallon dat hij geloofde dat ‘het alleen zou gebeuren als de Iraniërs iets stoms zouden doen’.

Het voortijdige vertrek van Fallon lijkt echter niet alleen te zijn bespoedigd door zijn negatieve commentaar over het bombarderen van Iran, maar ook door zijn sterke vertrouwen in de commandoketen en zijn eisen dat hij op de hoogte werd gesteld van speciale operaties in het gebied waar hij verantwoordelijk voor was. Een van degenen die Fallon verdedigen is de gepensioneerd generaal van de marine, John J. (Jack) Sheehan, wiens laatste opdracht was als commandant van het Amerikaanse Atlantische Commando, waar Fallon als afgevaardigde werkte. Sheehan wees vorig jaar een aanbod van het Witte Huis af om de ‘tsaar’ van de president te zijn in de oorlogen in Irak en Afghanistan. Een van de redenen waarom het Witte Huis Fallon had aangewezen voor CENTCOM was dat hij bekend stond als een strategisch denker en die capaciteiten had laten zien in de Stille Oceaan, vertelde Sheehan mij. (Fallon diende als commandant van de Amerikaanse strijdkrachten in de Stille Oceaan van 2005 tot 2007.) Hij kreeg de opdracht om een allesomvattende coherente strategie te bedenken voor Irak, Afghanistan, en wettelijk gezien is de commandant in het veld verantwoordelijk voor alle militaire operaties in zijn A.O. – Area of Operations (gebied van operaties). Dat gebeurde niet, zegt Sheehan. Toen Fallon probeerde om overzicht te krijgen op alle openlijke en geheime activiteiten die door het leger werden ondernomen in zijn verantwoordelijkheidsgebied, werd hij door een kleine groep in het Witte Huis buitengesloten.

De wet waar Sheehan op doelt is de wet op de reorganisatie van defensie, bekend als de Goldwater-Nichols wet, die de commandoketen definieert: van de president tot de minister van Defensie, via de voorzitter van de gezamenlijke stafchefs, en naar de verschillende commandanten in het veld, die verantwoordelijk waren voor alle aspecten van militaire operaties, waaronder gezamenlijke oefeningen en logistiek. Die verantwoordelijkheid, zo bepaalt de wet, wordt niet gedeeld met andere commandoniveaus. Maar de regering van Bush voerde nieuw beleid in, als onderdeel van de wereldwijde oorlog tegen terrorisme, waardoor de regionale commandanten werden ondermijnd; hierdoor kregen Speciale Operaties teams bijvoorbeeld de hoogste prioriteit voor het verzekeren van transport en materiaal. Het uiteenvallen van de traditionele commandoketen is de laatste jaren een spanningspunt geweest tussen het Witte Huis en het leger.

De coherentie van militaire strategie wordt uitgehold door ongewenste burgerlijke invloed op en leiding van onconventionele militaire operaties, zei Sheehan. Als je kleine groepen hebt die militaire operaties plannen en uitvoeren zonder medeweten en buiten de controle van de commandant in het veld, kun je per definitie geen coherente militaire strategie voeren. Dat draait uit op een ramp, net als de reconstructiepogingen in Irak.

Admiraal Fallon, die ook bekend staat als Fox, was zich bewust van het feit dat hij specifieke moeilijkheden zou tegenkomen als de eerste marine-officier die CENTCOM leidde, dat altijd een commandant van het leger had gehad, vertelde een van zijn militaire collega's mij. Hij wist ook dat de Speciale Operaties gemeenschap een probleem zou zijn. Fox zei dat er heel veel vreemde dingen gebeuren in Speciale Operaties en ik zei tegen hem dat hij erachter moest zien te komen wat zij daadwerkelijk deden, aldus Fallon's collega. De mannen van de Speciale Operaties realiseerden uiteindelijk dat zij Fox nodig hadden en begonnen tegen hem te praten. Fox had de strijd met Speciale Operaties gewonnen als Cheney er niet was geweest.

De consultant van het Pentagon zei: 'Fallon ging tenonder omdat hij, op zijn eigen manier een oorlog met Iran probeerde te voorkomen, en daar moet je bewondering voor hebben'.

De afgelopen maanden is er volgens Iraanse media een piek geweest in het geweld in Iran; het is echter onmogelijk om in dit vroege stadium te zeggen of dit te wijten is aan JSOC of CIA-activiteiten, of om de impact op het Iraanse leiderschap in te schatten. De Iraanse persberichten worden nauwkeurig gevolgd door de gepensioneerde luchtmachtkolonel Sam Gardiner, die les heeft gegeven in strategie aan het Nationale Oorlogscollege en nu oorlogsscenario's voor Iran leidt voor de regering, denktanks en universiteiten. De Iraanse pers 'is heel open in het omschrijven van de moorden die plaatsvinden in het land', zegt Gardiner. Het is een gecontroleerde pers, zegt hij, waardoor het belangrijk is dat ze melding maken van deze zaken. We beginnen een kijkje in de regering te krijgen. Hij voegde eraan toe, 'Er gaat bijna geen dag voorbij dat er niet ergens een confrontatie is.' Er waren drie of vier incidenten in een recent weekend en de Iraniërs hebben zelfs de namen van officieren van de Revolutionaire Garde genoemd die zijn omgekomen.

Eerder dit jaar beweerde een militante Ahwazi-groep dat zij een kolonel van de Revolutionaire Garde hadden gedood en de Iraanse regering gaf toe dat bij een explosie in een cultureel centrum in Shiraz, in het zuiden van het land, waarbij minstens twaalf doden vielen en meer dan tweehonderd gewonden, een terroristische daad was geweest en geen ongeluk, zoals ze eerder hadden beweerd. Men kon er niet achter komen of er een Amerikaanse betrokkenheid was in enig incident in Iran, maar volgens Gardiner zijn

de Iraniërs begonnen om openlijk de Amerikanen, Groot-Brittannië en sinds kort de CIA de schuld te geven voor sommige incidenten. De CIA was betrokken bij een coup in Iran in 1953 en haar steun voor het onpopulaire regime van Shah Mohammed Reza Pahlavi - dat werd afgezet in 1979 - was jarenlang veroordeeld door het leiderschap van de mullahs in Teheran, met geweldig resultaat. 'Dit komt de Iraniërs het beste uit - om de CIA de schuld te geven', zegt Gardiner. Dit is nieuw en een escalatie - het verhogen van de spanningen. Het bezorgt steun voor het regime en laat het volk zien dat er een doorgaande dreiging is van de 'Grote Satan'. Zoals Gardiner het ziet levert het geweld eerder steun voor de religieuze regering van Iran op, dan dat het die regering verzwakt.

Het kan zijn dat veel van de activiteiten worden uitgevoerd door dissidenten in Iran, en niet door Amerikanen ter plaatse. Een probleem met het 'doorsluizen van geld' (om de term te gebruiken van de persoon die bekend is met de Finding) in een geheime opzet is dat het moeilijk valt te controleren waar het geld heen gaat en wie er van profiteert. Desalniettemin zegt de voormalige veiligheidsfunctionaris, 'We zijn zichtbaar vanwege de transfer van onze wapens en onze communicatiemiddelen'. De Iraniërs kunnen het argument gebruiken dat de oppositie is geïnspireerd door de Amerikanen. Hoe vaak hebben we dit geprobeerd zonder de juiste vragen te stellen? Is het het risico waard? Een van de mogelijke gevolgen van deze operaties is dat Iran reageert met een gewelddadige aanval op een van de dissidente groepen, wat voor de regering Bush aanleiding zou kunnen zijn om te interveniëren.

De strategie om etnische minderheden te gebruiken om Iran te ondermijnen deugt niet, volgens Vali Nasr, docent Internationale Politiek aan de universiteit van Tufts en vooraanstaand lid van de Raad voor Buitenlandse Relaties. Dat Libanon, Irak en Palestina etnische problemen kennen, wil nog niet zeggen dat Iran dezelfde problemen heeft, zei Nasr tegen mij. Iran is een oud land - net als Frankrijk en Duitsland - en haar inwoners zijn net zo nationalistisch. De V.S. overschatten de etnische spanningen in Iran. De minderheden die de V.S. probeert te bereiken zijn ofwel te goed geïntegreerd ofwel te klein en marginaal, met weinig invloed op de regering en niet in staat om een politiek probleem te vormen, zegt Nasr. Je kunt altijd een of andere activistische groep vinden die bereid is een politieagent te vermoorden, maar samenwerking met de minderheden zal mislopen, en een groot deel van de bevolking van je vervreemden.

De regering zou bereid zijn geweest om te vertrouwen op dissidente organisaties in Iran, zelfs toen er redenen waren om aan te nemen dat zij Amerikaanse belangen hadden tegengewerkt in het verleden. Het gebruiken van Baluchi personen is bijvoorbeeld problematisch, vertelde Robert Baer, een voormalige geheim agent van de CIA die bijna twintig jaar in het zuiden van Azië en het Midden-Oosten

werkzaam was, mij. 'De Baluchis zijn Soennitische fundamentalisten die het regime in Teheran haten, maar die je net zo goed kunt omschrijven als Al Qaeda,' vertelde Baer mij. Dit zijn mensen die de hoofden afhakken van ongelovigen – in dit geval Sjiitische Iraniërs. Het ironische is dat we nu weer met Soennitische fundamentalisten samenwerken, net als in Afghanistan in de jaren tachtig. Ramzi Yousef, die veroordeeld is voor zijn aandeel in de aanslag op het World Trade Center in 1993, en Khalid Sheikh Mohammed, die wordt beschouwd als een van de leiders in het beramen van de 11 september aanslagen, zijn Baluchi Soennitische fundamentalisten.

Een van de actiefste en gewelddadigste antiregeringsgroepen in Iran vandaag de dag zijn de Jundallah, ook bekend als de Iraanse Beweging van Verzet van het Volk, die zichzelf omschrijven als een verzetsgroep die strijdt voor de rechten van de Soennieten in Iran. Dat is een wrede Salafistische organisatie wiens volgelingen naar dezelfde madrassas gingen als de Taliban en Pakistaanse extremisten, zei Nasr tegen mij. Ze worden verdacht van banden met Al Qaeda en betrokkenheid bij drugs. De Jundallah eisten de verantwoordelijkheid op voor de bomaanslag op een bus met soldaten van de Revolutionaire Garde in februari 2007, waarbij minstens elf omkwamen.

Volgens Baer en persberichten behoort de Jundallah tot de groepen die profiteren van de Amerikaanse steun.

De CIA en de Speciale Operaties eenheden hebben ook sinds lang banden met twee andere dissidente groepen in Iran: de Mudjahedien-e-Kalq, in het westen bekend als M.E.K., en een Koerdische separatistische groep, de Partij voor een Vrij Leven in Koerdistan, of PJAK.

De M.E.K. staat al meer dan tien jaar op de terroristenlijst van het Ministerie van Buitenlandse zaken, maar toch hebben ze recentelijk, direct of indirect, wapens en veiligheidsinformatie uit de Verenigde Staten ontvangen. Een deel van de net geautoriseerde geheime fondsen zou best in M.E.K. handen kunnen belanden, aldus de consultant van het Pentagon. De nieuwe task force zal samenwerken met de M.E.K. De regering heeft wanhopig resultaten nodig. Hij voegt eraan toe: 'De M.E.K. heeft geen boekhoudcon-

trole en de leiders worden ervan verdacht dat ze al jaren het geld in eigen zak stoppen. Als mensen eens wisten wat de M.E.K. ontvangt, en hoeveel er op de bankrekeningen wordt gestort - en toch draagt het haast niets bij aan het doel van de regering.

De Koerdische partij, PJAK, die ook geheime steun zou hebben ontvangen uit de Verenigde Staten, opereert al minstens drie jaar tegen Iran vanuit bases in het noorden van Irak. (Iran heeft, net als Irak en Turkije een Koerdische minderheid, en de PJAK en andere groepen strijden voor autonomie in de gebieden die nu onderdeel zijn van die landen). In de afgelopen weken is er, volgens Sam Gardiner, de militaire strateeg, een duidelijke toename in het aantal gewapende conflicten van de PJAK met Iraniërs en terroristische aanslagen op Iraanse doelen. Begin juni berichtte het persbureau Fars dat zo'n twaalf PJAK-leden en vier Iraanse grenswachten waren gedood in een gevecht bij de Iraakse grens; bij een vergelijkbare aanval in mei werden drie leden van de Revolutionaire Garde gedood en negen PJAK-strijders. PJAK heeft ook verschillende terroristische aanvallen uitgevoerd op Turkije, een NAVO-lid, en de berichten van Amerikaanse steun voor de groep zijn een bron van spanning tussen de beide regeringen.

Gardiner maakte ook melding van een bezoek van de Iraakse Minister-President, Nouri al-Maliki, aan Teheran in juni. Na zijn terugkeer verklaarde Maliki dat zijn regering ieder contact tussen buitenlanders en de M.E.K. zou verbieden - een klap voor de Amerikaanse bemoeienissen met de groep. Maliki verklaarde dat Irak niet bereid was het toneel te vormen voor geheime operaties tegen andere landen. Dit was volgens Gardiner een teken dat 'Maliki in toenemende mate koos voor de belangen van Irak boven die van de Verenigde Staten'. 'Met betrekking tot de beschuldigingen van de V.S. over Iraanse betrokkenheid bij het doden van Amerikaanse soldaten was Maliki niet bereid om het Geef-Iran-maar-de-schuld-spelletje mee te spelen,' zei hij. Gardiner voegde eraan toe dat Pakistan zojuist was overeengekomen om een leider van Jundallah over te dragen aan Iran. De geheime operaties van Amerika lijken de relaties te verslechteren met de regeringen van Irak en Pakistan, en zouden de banden tussen Teheran en Bagdad wel eens kunnen verbeteren.

De afhankelijkheid van het Witte Huis van twijfelachtige strijders, en op plannen die mogelijk dodelijke acties in Iran inhouden, heeft binnen de Speciale Operaties eenheid en de veiligheidsgemeenschappen zowel boosheid als onrust veroorzaakt. De operaties van de JSOC in Iran zouden zijn opgezet volgens het model dat met enig succes gebruikmaakte van surrogaten om de leiders van de Taliban in de tribale gebieden in Waziristan, langs de grens van Pakistan en Afghanistan, te bestrijden. Maar de situatie in Waziristan is niet te vergelijken met die in Iran.

In Waziristan 'werkt het programma, omdat het kleinscha-

lig is en slimme mensen het leiden’, vertelde de voormalige vooraanstaande veiligheidsfunctionaris mij. ‘Het wordt uitgevoerd door professionals. De N.S.A., de CIA en de D.I.A. - de veiligheidsdienst van Defensie – zijn daar ter plaatse met de Special Forces en Pakistaanse veiligheidsdienst en ze hebben te maken met heel slechte figuren. Hij voegde eraan toe: ‘We moeten heel voorzichtig zijn voordat we de raketten erbij halen. We moeten sommige huizen op sommige tijdstippen raken. De mensen in het veld observeren met verrekijkers van een paar honderd meter afstand en geven specifieke lokaties door, in lengte- en breedtegraad. We laten de Predator in de buurt hangen tot de doelen een huis binnengaan, en we moeten dan zeker zijn dat onze mensen ver weg genoeg zijn om niet geraakt te worden.

De MQ-1 Predator; een onbemand op afstand bestuurd spionagevliegtuig dat ook Hellfire raketten kan afvuren.

Een van de belangrijkste slachtoffers van dit programma, zegt de voormalige functionaris, was Abu Laith al-Libi, een hooggeplaatste Taliban commandant, die werd gedood op 31 januari, volgens berichten tijdens een raketaanval waar ook elf anderen bij omkwamen.

Een officieel bericht in de Washington Post van 26 maart maakt melding van een toenemend aantal succesvolle aanvallen op de Taliban en andere opstandige eenheden in de tribale gebieden van Pakistan. In een follow-up artikel stond dat de Taliban als antwoord tientallen mensen vermoord hadden die verdacht werden van het verstrekken van informatie aan de Amerikanen en hun bondgenoten over de verblijfplaatsen van Taliban-leiders. Veel van de slachtoffers werden ervan verdacht Amerikaanse spionnen te zijn en hun executies - in een geval een onthoofding - werden gefilmd en op DVD verspreid als waarschuwing aan anderen.

Het is niet zo eenvoudig om het programma in Iran te kopiëren. ‘Iedereen valt over elkaar vanwege de ‘belangrijke-doelen-lijst’, zei de voormalige vooraanstaande vei-

ligheidsfunctionaris. De mensen van Speciale Operaties zijn pissig, omdat de mensen van Cheney de prioriteiten hebben bepaald voor de categorieën voor de doelen, en nu wordt hij ongeduldig en begint resultaten te eisen. Maar het duurt heel lang voordat de juiste personen op de juiste plek zijn.

De consultant van het Pentagon vertelde mij: ‘We hebben geweldige resultaten behaald in de hoorn van Afrika met het gebruik van surrogaten en valse vlaggen - basistactieken van de contraspionage en contra-revolte. En ze beginnen het behoorlijk moeilijk te krijgen in Afghanistan. Maar het Witte Huis zal het programma om zeep helpen als ze het gebruiken om Iran aan te pakken. Selectieve aanvallen en moordaanslagen in Waziristan is iets anders dan in Iran. Het Witte Huis gelooft in het concept one size fits all, maar de rechtskwesties wat betreft buitenwettelijke moorden zijn minder ingewikkeld in Waziristan, omdat Al Qaeda en de Taliban daar heen en weer over de grens trekken, vaak met de Amerikaanse en NAVO-strijdkrachten op hun hielen. De situatie is niet zo simpel in het geval van Iran. Alle overwegingen – juridische, strategische en politieke - zijn anders in Iran.

Hij voegde eraan toe: ‘Er is een enorme weerstand in de veiligheidsdiensten tegen het idee van het voeren van een oorlog in Iran, en het gebruiken van de Baluchi’s en de Ahwazi’s als surrogaten. De leiders van onze Speciale Operaties eenheden hebben allemaal een bewonderenswaardige fysieke moed, maar ze zullen niet snel hun weerstand tegen beleid uiten. Iran is geen Waziristan.

Uit een Gallup poll (vergelijkbaar met Nipo-onderzoek) van afgelopen november, voor het NIE-rapport was gepubliceerd, bleek dat 73 procent van de ondervraagden vond dat de Verenigde Staten economische sancties en diplomatie moest gebruiken om Iran te weerhouden van hun nucleaire programma, terwijl slechts 18 procent voor directe militaire actie was. Republikeinen gaven twee keer vaker steun aan een militaire aanval dan Democraten. Omdat ze moe zijn van de oorlog in Irak, zal de tolerantie van het publiek voor een aanval in Iran afgenomen zijn. Maar dat kan zo weer veranderen. De mogelijkheid tot escalatie werd duidelijk begin januari, toen vijf Iraanse patrouilleschepen, waarvan men vermoedde dat ze onder controle stonden van de Revolutionaire Garde, een reeks agressieve manoeuvres uitvoerden tegenover drie oorlogschepen van de marine die door de Straat van Hormuz voeren. De eerste berichten over het incident die door het persbureau van het Pentagon naar buiten werden gebracht, maakten melding van bedreigingen, die over de scheepsradio waren verzonden, om de Amerikaanse schepen ‘op te blazen’. Tijdens een persconferentie in het Witte Huis zei de president, een dag voor hij voor acht dagen naar het Midden-Oosten zou vertrekken, dat het incident provocerend en gevaarlijk was geweest en er was een kortstondig gevoel van crisis en van

woede richting Iran. 'Twee minuten verwijderd van oorlog', kopte een Britse krant.

De crisis was vlug bezworen door de vice-admiraal Kevin Cosgriff, commandant van de V.S.-vloot in de regio. Er waren geen waarschuwingsschoten afgevuurd, zei de admiraal op 7 januari voor de Pentagon pers, via een telefoonverbinding vanuit zijn hoofdkwartier in Bahrein. Ja, het is ernstiger dan wat we tot nu toe meegemaakt hebben, maar om het in de context te plaatsen, we hebben regelmatig contact met de Revolutionaire Garde en hun marine, aldus Cosgriff. Van de berichten die ik heb ontvangen kreeg ik niet de indruk dat men bang was geweest aan boord van de boten.

De voorzichtigheid van admiraal Cosgriff was niet voor niets: binnen een week erkende het Pentagon dat het niet met zekerheid kon zeggen dat de radioberichten van de Iraanse boten afkomstig waren, en persberichten suggereerden dat ze van een grappenmaker waren geweest die al langere tijd in de regio nepberichten verstuurde. Desondanks maakte de houding van Cosgriff Cheney kwaad, volgens de voormalige vooraanstaande veiligheidsfunctionaris. Maar men had wel iets geleerd van het incident: het publiek had het idee van terugvechten gesteund en zelfs gevraagd waarom de V.S. niet meer hadden gedaan. De voormalige functionaris zei dat een paar weken later een bijeenkomst werd gehouden in het kantoor van de vice-president. Het onderwerp was het creëren van een casus belli tussen Teheran en Washington, zei hij.

In juni vertrok president Bush voor een afscheidstour door Europa. Hij dronk thee met koningin Elizabeth II en dineerde met Nicolas Sarkozy en Carla Bruni, de president van Frankrijk en zijn vrouw. De serieuze zaken werden buiten het zicht behandeld, en omvatten een aantal bijeenkomsten over een nieuwe diplomatieke poging om Iran te weerhouden van hun uraniumverrijkingsprogramma. (Iran beweert dat zijn verrijkingsprogramma civiele doeleinden dient en toegestaan is onder het nucleaire non-proliferatieverdrag.) Minister van Buitenlandse Zaken, Rice, was betrokken bij het ontwikkelen van een nieuw pakket met prikkels. Maar het uitgangspunt van de regering voor onderhandelingen leek onveranderd: er zou pas gesproken worden als Iran het programma stopzette. De Iraniërs hebben meerdere malen en zondermeer die voorwaarde verworpen, waardoor de diplomatieke situatie in een patstelling terecht is gekomen; ze hebben formeel nog niet geantwoord op de nieuwe prikkels.

De voortdurende impasse alarmeert veel waarnemers. Joschka Fischer, de voormalige minister van Buitenlandse Zaken van Duitsland, schreef onlangs in een column dat het 'waarschijnlijk niet mogelijk zou zijn om het Iraanse nucleaire programma te bevriezen voor de duur van de onderhandelingen om een militaire confrontatie te voor-

komen voordat het programma klaar is'. Als de jongste poging faalt, zal de situatie snel ernstig worden. Dodelijk ernstig. Toen ik hem vorige week sprak, zei Fischer, die veel contacten heeft in de diplomatieke gemeenschap, dat de laatste Europese benadering een nieuw element bevatte: de bereidheid van de V.S. en Europa om iets minder dan een volledige stop van de verrijking te accepteren als tussenweg. In het voorstel staat dat de Iraniërs moeten stoppen met de fabricage van nieuwe centrifuges en dat de andere kant alle verdere sancties van de VN-Veilighedsraad zal stoppen, zei Fischer, hoewel Iran nog wel de verrijkingsactiviteiten zou moeten staken voor de officiële onderhandelingen zouden beginnen. Dit zou acceptabel kunnen zijn voor de Iraniërs - als ze van goede wil zijn. Het grote vraagteken bevindt zich in Washington, voegde Fischer toe. Ik denk dat de Amerikanen sterk verdeeld zijn over de kwestie Iran, zei hij. Sommige functionarissen maken zich zorgen over de gevolgen van een militaire aanval, anderen denken dat een aanval onvermijdelijk is. Ik ken de Europeanen, maar ik heb geen idee waar de Amerikanen op uitkomen in deze kwestie.

Er is nog een complicatie: de Amerikaanse presidentiële politiek. Barack Obama heeft gezegd dat hij, als hij gekozen is, zou gaan praten met Iran zonder onderhandelingen ondermijnende voorwaarden (hoewel pas nadat enig diplomatiek voorwerk is verricht). Die positie is hevig bekritiseerd door John McCain. De krant 'The Washington Post' citeerde onlangs Randy Scheunemann, de nationale veiligheidsdirecteur van de campagne van McCain, die verklaarde dat McCain de positie van het Witte Huis steunt en dat het programma stopgezet moet worden, voordat onderhandelingen kunnen beginnen. Wat Obama voorstelt is, volgens Scheunemann, 'unilaterale cowboy diplomatie'.

Scheunemann, die bekend staat als een neoconservatief, is ook de belangrijkste communicatielijn tussen de campagne van McCain en het Witte Huis. Hij is bevriend met David Addington, het stafhoofd van Dick Cheney. Ik heb verschillende meningen gehoord over de mate van invloed die Scheunemann op McCain heeft; hoewel sommige insiders in de campagne hem tippen als de mogelijke nationale veiligheidsadviseur, zeggen anderen dat hij iemand is die niet serieus wordt genomen omdat hij Cheney en de rest precies vertelt wat ze willen horen, zoals een belangrijke adviseur van McCain het uitdrukt.

Het is niet bekend of McCain, de hoogste Republikein in de senaatscommissie Gewapende Strijdkrachten, formeel op de hoogte is gesteld van de operaties in Iran. Op de jaarlijkse conferentie van de Commissie voor Amerikaans Israëliische Openbare Zaken in juni, herhaalde Obama zijn smeekbede voor 'krachtige en principiële diplomatie'. Maar hij zei ook, net als McCain, dat hij de dreiging van militaire actie tegen Iran niet van tafel veegde.

Panden die verhalen

Hoe twee uitersten elkaar troffen in een Utrechtse straat

Door Bert Bakkenes

Soms worden er pogingen gedaan om een landschap schuldig te spreken. Plekken, panden, een omgeving waar veel is gebeurd. Plaatsen die zijn aangeraakt door grote tragedies of door heldendom. Het spreekt voor zich dat die plekken iets met zich mee dragen. Maar het schuldig spreken van een landschap, een omgeving, kan ook worden opgevat als een poging om de mensen die schuldig waren aan deze tragische dingen een beetje vrij te spreken. Terwijl het toch de mensen zijn die verantwoordelijk zijn voor hun daden, en zeker niet de omgeving of het landschap. Wel is het mogelijk om een plek of een straat te gebruiken om bepaalde gebeurtenissen te illustreren en er een achtergrond aan te geven.

De bezetters en hun handlangers

Dat het oog van de Duitse bezetters al snel na de capitulatie van het Nederlandse leger in de Meidagen van 1940 op de Maliebaan viel, was niet zo verwonderlijk. De straat bestond en bestaat nog steeds uit grote ruime gebouwen, die een perfecte plaats boden aan de instanties die na de Duitse troepen Utrecht binnentrokken. Het gevolg was dat de brede straat in de hele oorlog wemelde van de uniformen. De Wehrmacht kreeg een pand aan de Maliebaan, waar de stadscommandant zetelde, en ook de Sicherheits Polizei kreeg de Utrechtse straat als uitvalbasis. Het boek geeft een gedetailleerd overzicht van de Duitse instanties en schetst ook de geschiedenis van de NSB. Dat Utrecht de "Stad van de Beweging" werd genoemd was niet vreemd, want door de aanwezigheid van het NSB hoofdkwartier waren er vaak bijeenkomsten, defilés en parades waarvoor NSB'ers, WA'ers en andere aanhangers van de zogenaamde "nieuwe orde" vanuit het hele land naar de Domstad reisden.

Niet alleen de leiding van de NSB huisde in de Maliebaan, ook de propaganda afdeling van de organisatie was er vertegenwoordigd, en later kwam daar het hoofdkwartier van de Landwacht nog bij. De Landwacht was een soort hulp-politie afkomstig uit de NSB en SS, die zich vooral bezig hield met de jacht op verzetsstrijders en onderduikers. De schrijver laat zien hoe de NSB zich steeds aan de bezetters probeerde op te dringen als vertegenwoordigers van het Nederlandse volk. Maar dat deze pogingen jammerlijk mislukten, en de Duitsers in feite een spel met Mussert en zijn zwarte soldaten speelden. Mussert zag zichzelf al als stadhouder, maar die eer zou hem nooit te beurt vallen. Hij eindigde na de oorlog voor het vuurpeloton.

Het boek "Panden die verhalen" van Wout Buitelaar is zo'n poging. Het onderschrift luidt: "Een kleine oorlogsgeschiedenis van de Utrechtse Maliebaan". Als er een straat in Nederland was waar de uitersten van de Tweede Wereldoorlog samenkwamen was het bij uitstek de Utrechtse Maliebaan. Niet alleen zat de straat vol Duitse instanties, waaronder de SD, waardoor het gebied de titel 'Unter den Linden', een verwijzing naar een gelijknamige straat in Berlijn, mee kreeg van de bezetter. Ook het hoofdkwartier van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) van Anton Mussert zat in de Maliebaan.

Hoofdkwartier van de NSB

Maar ook het verzet was in de straat vertegenwoordigd, opererend onder de neuzen en soms zelfs een soort bescherming, van de tegenstanders. Dan was er nog een ander tragisch aspect. In dezelfde straat ligt het station Maliebaan, de plek waar vandaan de Joodse Utrechternaren op transport werden gesteld naar eerst Westerbork, en later de vernietigingskampen in Polen. De meeste kwamen niet terug.

Station Maliebaan

In de Maliebaan voltrok zich ook een tragedie waarvan de omvang pas veel later duidelijk werd. Deze tragedie speelde zich af in Station Maliebaan, een uitgerangeerd station dat kort voor de oorlog en ook tijdens de bezetting alleen nog maar werd gebruikt voor militaire transporten. Eerst van het Nederlandse leger, en na de capitulatie door de Duitse bezetters. Maar het station kreeg later in de oorlog ook nog een andere bestemming. Het werd gebruikt als meldstation voor de Utrechtse Joden, nadat de Duitsers in 1942 hadden besloten om alle Nederlandse Joden te deporteren

In 1940 woonden er in Utrecht tussen de 1400 en 1600 Joden. Hieronder waren 200 Joden die uit Duitsland waren gevlucht en in Nederland als 'statenloos' te boek stonden. De Utrechtse Joden kregen vanaf de zomer van 1940, net als overal, te maken met de verschillende beperkingen die door de Duitsers werden opgelegd om de Joodse gemeenschap meer en meer te isoleren. Joodse ambtenaren

werden ontslagen, bedrijven werden overgenomen, later kwam de registratie en het persoonsbewijs met de J. Een voorlopig hoogtepunt werd bereikt met het invoeren van de gele ster die op de kleding gedragen moest worden.

Station Maliebaan

Wat niemand wist, was dat het Nazi regime intussen had besloten om de Joden in Europa te vernietigen. Dit zou op een industriële wijze worden uitgevoerd, vooral in grote kampen in Polen. Om dit doel te bereiken zouden de Joden uit alle delen van Europa worden gedeporteerd. In Utrecht begonnen de deportaties op 9 februari 1942, toen 150 Joodse vluchtelingen, die stateloos waren, zich moesten melden voor transport naar Westerbork. Een paar dagen later trof hetzelfde lot de vluchtelingenkinderen en een deel van het personeel van het Centraal Israëlitisch Weeshuis aan de Nieuwegracht. Deze transporten gingen nog via het Centraal Station en werden meestal in de nachtelijke uren uitgevoerd. Men wilde immers niet dat het teveel zou opvallen. Tot augustus bleef het Centraal Station in gebruik voor kleine transporten.

Voor de grootschalige transporten namen de Duitsers het Station Maliebaan in gebruik. Dat gebeurde voor het eerst op 18 en 25 augustus 1942. Honderden gezinnen werden op de trein gezet, meestal naar Westerbork, soms via Amsterdam. Het laatste grote transport vanaf Station Maliebaan vertrok op 22 april 1943. Dit transport ging eerst naar Kamp Vught. Maar de uiteindelijke bestemming was steeds dezelfde; Auschwitz, Sobibor of Treblinka, en de complete vernietiging. Na dit laatste transport verklaarde de Nazi's Utrecht 'vrij van Joden'. Dit klopte niet want tussen de 300 en 400 Utrechtse Joden waren ondergedoken, deels in de stad en deels in de buiten gebieden. Op verschillende manieren werden deze onderduikers voorzien van bonkaarten, voedsel en kleding.

Utrecht speelde in deze grote tragedie nog een andere rol omdat er in oktober 1940 in het Wilhelminapark een kinderthuis werd geopend dat de naam Kindjeshaven droeg. De initiatiefneemster Truitje van Lier gebruikte het tehuis om Joodse kinderen op te vangen en te verbergen. Het ging om kinderen uit Utrecht en omgeving, maar ook om kinderen en baby's die uit Amsterdam werden gesmokkeld door het verzet. Waarschijnlijk heeft Kindjeshaven ongeveer 150 Joodse kinderen het leven gered. Als dekmantel neemt het tehuis ook kinderen op die het gevolg zijn van relaties tussen Duitse militairen en Utrechtse moe-

ders. Bij controles komt dit goed van pas omdat er minder wantrouwen is. Toch wordt de situatie in het najaar van 1944 steeds gevaarlijker omdat de SD achterdocht begon te krijgen, en Truitje van Lier duikt onder. Haar assistent zet het tehuis voort tot begin 1945 als de deuren dicht kunnen omdat voor alle kinderen een goed heenkomen is gevonden. Er was ook nog een andere organisatie in Utrecht die zich met Joodse kinderen bezig hield. Het ging hierbij om het Kindercomité. Dit comité fungeerde als tussenstation voor Joodse kinderen die uit Amsterdam werden gesmokkeld. Langs deze weg werden 350 kinderen in het hele land ondergebracht. Voor noodopvang werd er vaak een beroep op Kindjeshaven gedaan. Overigens was Truitje van Lier niet de enige verzetsheldin in haar familie. Haar nicht, Truus van Lier, die lid was van de linkse verzetsgroep CS-6, schoot de Utrechtse politiecommissaris dood. Zij werd in een Duits kamp geëxecuteerd. Truitje overleefde de oorlog.

Haard van verzet

Net als in de meeste andere steden waren er in Utrecht verschillende verzetsorganisaties actief. En was er ook individueel verzet. De Utrechtse OD (Orde Dienst) werd geleid door de bankier Pim Boellaard. Hij gebruikte zijn beroep als dekmantel om rond te reizen en Duitse militaire installaties te bespioneren. Ook deed hij een mislukte poging om naar Engeland te vluchten. Uiteindelijk kregen de Duitsers hem toch te pakken. Hij overleefde verschillende kampen en haalde het einde van de oorlog. Een voorbeeld van individueel verzet in Utrecht was de middenstander Piet Bosselaar. Hij had een luxe woninginrichting in de Nobelstraat. Hij gebruikte de winkel tijdens de oorlog als een in- en verkoopcentrale en regelde tegelijkertijd voor verschillende verzetsorganisaties vervoer, vergaderruimtes en opslag. Hij was nergens bij aangesloten, maar iedere groep kon een beroep op hem doen. Omdat er ook veel Duitse officieren in zijn winkel kwamen, was het betrekkelijk veilig. De SD van de Maliebaan heeft zijn rol in het hele Utrechtse verzetsnetwerk nooit kunnen ontdekken. Binnen dit netwerk werd er aan alle kanten bijgeklust. Er was een vervalsingscentrale, er werd gestolen, georganiseerd en onderdak geboden aan onderduikers met verschillende achtergronden.

Pim Boellaard

Het spreekt voor zich dat er verliezen waren. Zo werd Frits Iordens van het Kindercomité in maart 1943 in Hasselt neergeschoten toen hij met pilotenhulp bezig was. Arrestaties waren er ook, maar het netwerk is de hele oorlog blijven functioneren, en de Duitsers hebben er nooit echt grip op gekregen.

Het verzet was ook vertegenwoordigd op de Maliebaan zelf. In het pand van Garage Grund op Nr. 71 zat vanaf eind 1940 een stencilpost van eerst De Vonk en later De Waarheid. Het werk stond onder leiding van Henk en Marie van de Heuvel, die al voor de oorlog lid van de CPN waren. Henk werkte in de garage als pompbediende en het kwam voor dat hij aan de voorkant Duitse militaire wa-

gens stond vol te tanken terwijl grote stapels kranten via de achterdeur het pand verlieten. Het illegale werk van de CPN in Utrecht begon al in een heel vroeg stadium van de bezetting onder leiding van districtsbestuurder Wiep van Apeldoorn. Hij bracht al in juli 1940 een gestencild blaadje uit dat de naam Economisch Nieuws meekreeg, en om de twee weken uitkwam. In november 1940 werd de naam gewijzigd tot De Vonk. Er werd veel van De Waarheid overgenomen, omdat de nieuwsvoorziening steeds moeilijker werd. Vanaf augustus 1943 werd ook het Utrechtse blad omgedoopt tot De Waarheid. Het blad kwam nu iedere week uit en vanaf april 1945 zelfs iedere dag.

Naast zijn werk voor de illegale pers zette Wiep van Apeldoorn een illegale verzetsorganisatie op die bestond uit leden van de CPN en ook niet leden. Om veiligheidsredenen mocht de groep zich niet bemoeien met partijactiviteiten. Wiep ging later ook landelijk aan de slag en hij werd in 1941 in Utrecht opgevolgd door Henk Roeterdink. Roeterdink zette zelf ook weer verschillende netwerken op waarvan alle draden bij hem samenkwamen. Er werd hulp gegeven aan onderduikers en er werden bonkaarten verspreid. Natuurlijk werd er ook veel werk verzet voor de illegale pers. Henk Roeterdink had ook contact met de Raad van Verzet, en bood op een zeker moment ook onderdak aan de Haarlemse verzetsstrijdster Hannie Schaft. Zij was in Utrecht voor een liquidatie. Waarschijnlijk ging het hierbij om de jacht op Piet Vosveld, een voormalige CPN-bestuurder die door de SD was "omgedraaid" en zeker 22 CPN mensen heeft verraden, waaronder Jan Dieters. Het lukte Hannie Schaft en Jan Bonekamp niet om de verrader te pakken te krijgen. Vosveld kwam uit Soest en de RVV hoopte hem daar in de buurt in de kraag te grijpen. Hannie had hierover onder meer contact met de Amersfoortse verzetsman Roel Wolthuis. Maar Vosveld verdween naar Friesland en heeft de oorlog overleefd.

Rechts Roel Wolthuis, links Gerrit Kleinveld

Wiep van Apeldoorn was intussen naar Amersfoort vertrokken waar hij in de regio Gelderland een gewapende verzetsgroep opzette samen met de Oud-Spanje-strijdster Jeanne Schrijver. Begin 1943 werd hij door de SD gearresteerd, maar hij ontsnapte uit de gevangenis van Arnhem. Jeanne Schrijver, die ook was opgepakt, pleegde in de gevangenis zelfmoord. Wiep van Apeldoorn dook onder en haalde het einde van de oorlog. De verzetscel in Garage Grund, die hij had opgezet, heeft nooit directe contacten met de Utrechtse CPN gehad en is de hele oorlog zelfstandig blijven functioneren. De SD kreeg er geen grip op ondanks verwoedde pogingen. Vanaf september 1944 was de groep ook betrokken bij een gezamenlijk blad dat Oranje Bulletin heette. Het ging om een lokaal initiatief, maar wel op professionele basis. Zo was er een echte zetter betrokken.

September 1944

Niet alleen het uitkomen van het Oranje Bulletin was een nieuwe ontwikkeling in september 1944. In dezelfde maand werden de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) opgezet op bevel vanuit Londen. Prins Bernhard werd de opperbevelhebber, met als onderbevelhebber de voormalige KNIL-officier Henri Koot. Het was de bedoeling dat alle verzetsgroepen in de BS gebundeld zouden worden. Veel groepen ontvingen het nieuws met een zeker wantrouwen. De Utrechtse BS commandant Willem Nagel gaf zelfs aan dat het opzetten van de BS schade had toegebracht aan het verzet. Vooral de 'rangenfantasie' stond hem tegen. Volgens Nagel was het verzet vanaf het eerste uur gebaseerd op barmhartigheid en loyaliteit. Met het opzetten van de BS werd er veel meer gebruik gemaakt van een hiërarchie, die ook zijn gevaarlijke kanten kende. In Utrecht waren binnen enkele maanden 3500 BS'ers actief. Velen waren al jaren actief, maar er kwamen ook veel nieuwe mensen bij die in het zicht van de overwinning toch nog een graantje wilden meepikken. Door de oude garde werden zij 'Septemberridders' genoemd.

Voor sommige verzetsstrijders van het eerste uur was het opzetten van de BS een grote teleurstelling. Ze bleven weliswaar meedoen, omdat ze het als hun plicht zagen. Maar de BS zou nooit hun club worden, in tegendeel. Er waren ook groepen die gewoon botweg weigerden iets met de BS te maken te hebben. Ze bleven hun eigen weg gaan, en in veel gevallen bleek dit ook veiliger.

Een goed voorbeeld hiervan is de zogenaamde Groep Albrecht. Het ging hierbij om een spionage groep die in maart 1943 ontstond toen de geheim agent Henk de Jonge (schuilnaam Albrecht) boven Nederland werd gedropt. Hij zette een groep op die in het hele land informatie verzamelde over Duitse installaties, troepenbewegingen, transporten enzovoort. In Utrecht werd de groep geleid door Roelof Terpstra. Alle berichten die door Terpstra naar Rotterdam werden gekoerierd, werden via een zender in de Biesbosch naar Londen verzonden. Er waren ongeveer 20 medewerk(st)ers in Utrecht, en de groep had geen enkel contact met de andere verzetsgroepen in de stad. Roelof Terpstra weigerde om veiligheidsredenen om zijn groep te laten aansluiten bij de BS. Zijn netwerk haalde zonder verliezen het einde van de oorlog. Landelijk telde de Albrechtgroep ongeveer 800 mensen en in de laatste oorlogswinter gaf de organisatie via Utrecht 2000 militaire situatierapporten door. Na de bevrijding kreeg de groep hiervoor een compliment van het Canadese leger, dat goed van de informatie gebruik had gemaakt.

Het spoor

In het laatste oorlogsjaar kwam de noodzaak van het vinden van onderduikadressen pas echt naar voren. In september 1944 riep de regering in Londen alle spoorwegmedewerkers op om te staken na de luchtlandingen bij Arnhem. Duizenden spoormannen hadden nu een adres nodig, want de Duitsers waren woedend over de staking die nooit gebroken zou worden. Er kwam geld van het Nationaal Steunfonds, en vooral wat oudere vrouwen trokken de Utrechtse wijken rond om de spoormannen uit te betalen. Het was een goed georganiseerd netwerk dat maar weinig verliezen te betreuren had. Van de 120 uitbetaalsters in Utrecht werden er maar 2 opgepakt. Omdat ze zelf niet wisten waar het geld vandaan kwam, hadden

de Duitsers ook aan deze arrestaties eigenlijk niets. Alle pogingen van de Duitsers om de spoor mannen weer aan het werk te krijgen liepen op niets uit. Tot de bevrijding lag het spoor plat.

Bevrijding

Op 7 mei 1945 trokken de Canadezen Utrecht binnen en kwam er een einde aan de Duitse bezetting. Ook voor de Maliebaan betekende dit een omslag. De NSB en haar leider hadden het moment niet afgewacht en waren allang vertrokken naar Den Haag. Daar werd Mussert uiteindelijk ingerekend. De panden op de Maliebaan kregen nu weer een andere bestemming. Op Nr. 15 bijvoorbeeld namen de Binnenlandse Strijdkrachten het roer over door er hun hoofdkwartier te vestigen. Het Militair Gezag zat op Nr. 35, het oude NSB-hoofdkwartier, en maakte ook gebruik van Nr. 55.

Toch zou er nog een tragedie plaatsvinden in de stad die nog jaren het onderwerp van gesprek zou zijn. Een BS arrestatie-eenheid trok op 7 mei richting de Maliebaan, waar de BS haar hoofdkwartier zou opzetten. Op de hoek van de Nassaustraat en de Koningslaan stuitte de eenheid op een Duitse vrachtwagen. De BS-mannen sommeerden de Duitsers om uit te stappen en hun wapens in te leveren. Dit gebeurde zonder problemen. Maar een andere groep Duitsers, waaronder ook SS'ers, zagen dit en begonnen te schieten. Van de 12 BS'ers overleefden maar twee mannen de schietpartij. De BS-eenheid was gewapend, maar behoorde eigenlijk niet tot het gewapende deel van de BS en werd dan ook totaal verrast door de Duitse vuurkracht.

Eigenlijk waren de mannen niet geschikt voor dit soort werk, omdat ze geen ervaring hadden. Maar de BS had militair vertoon op straat nodig, en dat betekende dat ieder lid hiervoor ingezet kon worden. Nog jaren is er gediscussieerd over wie nu precies het eerste schot had gelost. Uiteindelijk verdween de hele zaak in de doofpot.

Panden die verhalen

Door de vele instanties die de Maliebaan tijdens de oorlog bevolkte kreeg de straat landelijke bekendheid. Het boek geeft een goed gedetailleerd beeld van wat zich zoal in deze donkere dagen in de Maliebaan en omgeving afspeelde. Soms gaat de schrijver te veel in detail en komt de lezer in verwarring. Ook lijkt het boek te schommelen tussen een oorlogsgeschiedenis en een wetenschappelijk werk. Hierdoor komt er ook heel veel achtergrond informatie naar voren over landelijke situaties en incidenten die niet direct met Utrecht of de Maliebaan te maken hebben. Dat doet wat afbreuk aan het Utrechts karakter van het boek. Toch krijgt de lezer ook veel informatie over het verzet in Utrecht en de Jodenvervolging in de stad. Dat draagt zeker bij tot de Utrechtse oorlogsgeschiedschrijving. "Panden die verhalen" is dan ook zeker aan te bevelen aan iedereen met een interesse in de Tweede Wereld Oorlog, en in het bijzonder in de lotgevallen van de Domstad in deze duistere periode.

Panden die Verhalen, een kleine oorlogsgeschiedenis van de Utrechtse Maliebaan, Wout Buitelaar.
ISBN 978 90 5345345 2 Uitgegeven door Stichting Matrijs
Postbus 670 3500 AR Utrecht Prijs E 19,95

van Celine (v.d. Hoek-de Vries)

Minister van Defensie (Oorlog?) van Middelkoop (Ch.U.) is geen tegenstander van het gebruik van clusterbommen.

Dat vertelde hij tijdens een NOVA-uitzending aan de interviewende journalist. Diens antwoord loog er niet om "Weet u wel wat de gevolgen zijn van deze bom, vooral voor kinderen die dit als speelgoed zien? Bij het spelen hiermee ontploffen deze bommetjes heel vaak met alle gevolgen van dien"

Het antwoord van deze christelijke minister was: "Het kan toch ook een kleinere bom zijn met minder spreidbommetjes". De journalist was het daar absoluut niet mee eens. De minister dacht blijkbaar aan een bekend spreekwoord dat zegt "beloven doet men in de kerk".

Velen zullen zich nog de vreselijke clusterbombardementen op de Joegoslavische stad Nis herinneren, waaraan talrijke Nederlandse F16's als bommenwerpers meewerkten.

De teleurstelling van de heer van Middelkoop was dan ook groot toen op vrijdag 30 mei jl. delegaties uit 111 landen in Dublin aan het einde van de conferentie instemden met een verbod van het gebruik van de clusterbom.

Hier moest de minister (wellicht met pijn in het hart) wel mee instemmen. Wat niet wil zeggen dat Nederland nu het gebruik van clusterbommen heeft afgezworen.

De betreffende uitzending van NOVA-Den Haag Vandaag is te bekijken op Internet via http://www.novatv.nl/index.cfm?ln=nl&fuseaction=videoaudio.details&reportage_id=6043

Wim Kok, minister-president tijdens de NAVO-oorlog tegen Joegoslavië, voor de rechtbank gedaagd om te getuigen over betrokkenheid bij oorlogsmisdaden (o.a. Clusterbommen op NIS).
Foto Jan Beentjes

Zie ook: AF2004-2pag5 en AF2004-3pag4

Wanneer Iran troef speelt, is het spel van de dollar uit

Door Michael R. Krätke*

Er zijn al geruime tijd sancties ingesteld tegen Iran. Dit heeft Iran ertoe gebracht de olie en aardgashandel te verleggen naar Aziatische landen en Rusland. Een nieuw ingerichte oliebeurs rekent niet langer in dollars. Iran ligt daardoor in het middelpunt van de belangstelling voor opkomende landen zoals China en India. De analyse van *Die Wochenzeitung* ¹ geeft een goed beeld van de reden waarom de VS en de EU het conflict met Iran dreigen te laten uitlopen op een oorlog.

De dreiging tegen Iran, de sancties en de herhaalde voorstellen tot onderhandelingen is een bekend spel waarin de rollen verdeeld worden. Op dit ogenblik stevenen we in sneltreinvaart af op een omvangrijke economische oorlog. Iran heeft prompt gereageerd op de nieuwe strafmaatregelen van de EU van 23 juni naast de bijbehorende onderhandelingsvoorstellen in het conflict over atoomenergie: stopzetting van het atoomprogramma is niet ter discussie, de sancties zijn absurd en zijn een daad van vijandigheid. Het is nog slechts een kwestie van tijd wanneer de sancties gevolgd worden door een grootscheeps embargo, een boycot van Iraanse olie- en gasexporten door de VS en de EU. Dit zou de energieprijzen drastisch opvoeren. De sancties leiden ertoe dat Iran naar nieuwe partnerstaten uitkijkt.

Zeeblokkade tegen Iran?

Voor de hardliners in de Iraanse regering kunnen een economische oorlog goed gebruiken. Dankzij de groeiende druk van buiten sluiten de rijen zich in Iran. Niets kan het regime populairder maken dan het heldhaftige verzet tegen de bedreigingen van het Westen. In de bedreigingen speelt de Duitse bondskanselier Angela Merkel een hoofdrol. Ze heeft de algemene beslissingen in de zaak Iran naar zich toegetrokken. De ministeries van Buitenlandse zaken en Economische zaken zijn buiten spel gezet. Merkel maakt zich tot de nauwst verbonden partner van de Amerikaanse frontvorming tegen Teheran en veroordeelt Duitsland, tot nu toe de belangrijkste handelspartner van Iran, tot de rol van modelleerling. Alle opties liggen op tafel, zoals Bush bij elke gelegenheid benadrukt, ook de mogelijkheid van een militaire aanval op Iran. Voor de neoconservatieve Amerikaanse haviken is het duidelijk dat hun economische sancties weinig uitrichten. Daarom stelden de afgelopen weken 77 Democratische en 92 Republikeinse afgevaardigden in het Congres de zogenaamde Resolutie 362 voorstelden. Deze resolutie eist onverbloemd het presidentieel afkondigen van een complete zeeblokkade tegen Iran.

De schemertoestand tussen oorlogsretoriek en economische druk houdt voorlopig stand. Door toedoen van de VS is de strijd tegen Iraanse bankrekeningen losgebarsten. De drie belangrijkste nationale banken van het land zijn door middel van de politiek van de zwarte lijst geïsoleerd. Geen Europese bank waagt het nog om met de

Iraanse Staatsbanken zaken te doen, uit angst om op de zwarte lijst van 'terrorismeondersteuners' te belanden. De UBS (Zwitserse bank) heeft de eens zo lucratieve zaken met Iran jaren geleden opgegeven. In het kader van de onlangs afgekondigde verscherping van de sancties heeft de EU besloten om de tegoeden van de grootste Iraanse kredietinstelling bij de Melli-Bank in Europa te bevriezen. Daarmee wordt de bank in Hamburg, Londen en Parijs lamgelegd, omdat die geldt als tussenpersoon van 'gevoelige zaken' met Iran, dat wil zeggen het nucleaire en rakettenprogramma van het land. De met steun van de VN Veiligheidsraad opgelegde sancties zorgen er echter vooral dat Iran zijn internationale zaken verplaatst van Europa naar Azië.

De Iraanse oliebeurs

Hierbij gaat het in hoofdzaak om energie. Weliswaar beschikt Iran zoals voorheen over de op één na grootste aardgasreserve ter wereld, maar het beschikt in afzienbare tijd amper over aardolie. Dit wordt veroorzaakt door de jarenlange niets ontziende roofovername die het regime gepleegd heeft. De groeiende Iraanse economie met een overwegend jonge bevolking heeft snel meer energie nodig. In de afgelopen dertig jaar is het energieverbruik in Iran meer dan verviervoudigd. In vele industrietakken is er grote behoefte om achterstand in te halen. Bovendien heerst er een hoge jeugdwerkloosheid en een inflatie van circa 20 %. De petrochemische industrie van het land is niet op gewenst niveau – meer dan 40% van de brandstof moet uit het buitenland geïmporteerd worden.

Tegenwoordig is er nog maar een bedreiging die de Amerikaanse hegemonie in gevaar kan brengen. De VS werden een economische en financiële wereldmacht, omdat zij erin geslaagd waren de dollar tot standaard voor de wereldvalutamarkt te maken. De meeste grondstoffen van de wereld moeten via de 'oppermachtige' dollar verhandeld worden. Op deze uitzonderingspositie berust de Amerikaanse hegemonie. Met de dollar is het echter slecht gesteld. Het wordt kritiek voor de dollar, wanneer de verdragen doorbroken worden die bepalen dat grondstoffen, voornamelijk olie en aardgas, alleen in dollars verhandeld kunnen worden.

Twee oliebeurzen beheersen nu de aardoliemarkt: de International Petroleum Exchange (IPE) in Londen en de New York Mercantile Exchange (Nymex). Iran is van plan door de oprichting van een eigen internationale oliebeurs beide oliebeurzen beconcurreren. Het land wil niet langer afhankelijk zijn van Westerse oliehandelaren zoals Cargill, Taurus of Philip Brothers, dochteronderneming van Citicorp, noch van olieproducenten, die tegelijkertijd de oliehandel domineren, zoals Total en Exxon.

De oorzaken van de exploderende olieprijs zijn omstreden. Onomstreden staat vast dat de Organisatie van Olie

Exporterende Landen (OPEC) de prijzen niet alleen kan bepalen. Ze controleert meer slecht dan goed minder dan 40% van de aangeboden ruwe olie. Een aanzienlijk deel van de prijsbepaling is voor rekening van handelaars en speculerende ondernemingen, meestal in Europa en de VS gevestigd. Aan de Iraanse oliebeurs IOB, die sinds lange tijd op het eiland Kish in de Perzische Golf staat gepland, zal olie niet meer in dollars maar in euro's en andere valuta verkocht worden. Eigenlijk zou de IOB al in maart 2006 geopend worden. In februari 2008 was het zover. Buiten de dollar zijn alle valuta welkom. Verhandeld wordt met behulp van een zogeheten 'valutamand', waarin naast de euro en de yen ook de regionale valuta van de Golfstaten vertegenwoordigd zijn.

In Japan, China, India en andere Aziatische staten – belangrijke afnemers van Iraanse aardolie – klinkt dit project als muziek in de oren. Ook de Arabische oliemonarchieën en de Centraal-Aziatische olieproducenten rond de Kaspische Zee hebben een groot belang bij een internationale oliebeurs zonder Westelijke tussenhandel en zonder de verplichting om in dollars af te rekenen. In de OPEC propageren Iran en Venezuela, met steun van Ecuador, een nieuw olieprijsstelsel met een valutamand die niet gevuld wordt met Amerikaanse dollars. Ettelijke grote exporteurs in het Nabije Oosten hebben aangekondigd dat ze bereid zijn om afscheid te nemen van de oliedollar. Wanneer de dollar zijn monopolie op de internationale olie- en aardgasmarkt verliest, dan komt hij ook op de overgebleven markt van ruwe grondstoffen onder druk te staan en verliest hij als wereldreservevaluta verder terrein. Geen wonder dus dat de VS de Iraanse oliebeurs willen verhinderen. Soms is daarbij zelfs sprake van sabotage. Gelijktijdig met de opening van de IOB in februari werden binnen enkele dagen vier onderwaterkabels door de Perzische Golf zwaar beschadigd. Elke internationale beurs heeft goed functionerende internetverbindingen nodig. Door deze merkwaardige ongelukken was de IOB enige tijd onbereikbaar. Dit kon echter niet verhinderen dat de nieuwe oliebeurs van start ging.

Geen olie meer tegen VS-dollars

Om de financiële sancties van de VS en de EU te ontwijken heeft Iran als voorzorg de tegoeden van de Europese banken afgehaald. Een groot deel van de deviezenreserves, meer dan 75 miljard dollar, werd op Aziatische banken overgemaakt of benut om de Iraanse reserves aan goud en buitenlandse waardepapieren op voorraad op te slaan. Banken in Rusland, China en de Golfstaten zijn daar ingesprongen. De zaken worden voortgezet, alleen niet meer, zoals tot nu toe, via Britse, Duitse of Zwitserse banken. Sinds december 2007 heeft Iran geen vat olie meer tegen dollars verkocht. Sinds midden 2007 levert het aan Japan in yen. In ieder geval is Japan het belangrijkste importland van Iraanse olie, en Iran is Japans derde olieleverancier.

Ondertussen betaalt Europa, en Duitsland voorop, de tol voor het aan de leiband lopen van de V.S. De waarde van de Duitse export naar Iran daalde van

4,3 miljard euro in 2005 naar 3,2 miljard in 2007. Dit jaar zullen verdere dalingen volgen. Dit is tot genoegen van de Aziatische concurrenten. Al in 2007 heeft China de plaats van Duitsland als belangrijkste handelspartner ingenomen. Volgens officiële cijfers is de Chinese export naar Iran met circa 70% gestegen. Internationale geldtransacties tussen Iran en zijn handelspartners worden nu via banken in Singapore en Dubai afgewikkeld.

Pijpleiding naar India

De Iraanse machthebbers spelen hun troeven uit op de internationale olie- en aardgaskaart. In mei vond in Teheran een internationale oliebeurs plaats, waarbij alle concerns aanwezig waren behalve de Amerikaanse. Vanwege hun groeiende behoefte aan energie zijn de opkomende landen amper genegen mee te gaan in de oproep tot boycot van Iran. Pakistan, India en China hebben de Amerikaanse druk feitelijk al naast zich neergelegd. Eveneens werd in mei in Islamabad en in New Delhi over de bouw van de Pakistan-India-Gaspipeline IPI onderhandeld. Circa 7,3 miljard dollar zal de 2100 kilometer lange pijpleiding kosten en tot 45 miljoen m³ Iraans aardgas per jaar naar Pakistan en India transporteren. Over een verlenging naar China wordt nagedacht.

Daarnaast zijn de National Iranian Oil Company (NIOC) en de Russische Gazprom overeengekomen om hun gezamenlijk onderzoek en samenwerking uit te breiden. Zodoende spannen de staatsenergiemaatschappijen van beide landen samen met de grootste aardgasvoorraad wereldwijd. Gelijktijdig onderhandelen Iran en Rusland met Algerije, Egypte en Indonesië over de oprichting van een internationaal gaskartel naar het voorbeeld van de OPEC. Het is slechts een kwestie van tijd tot het huidige internationale energiesysteem uit elkaar klappt. Niet tot schade van de opkomende landen.

* Vertaling: Piet Schouten

Verschenen in: *WOZ Die Wochenzeitung* 3 juli 2008

<http://www.woz.ch/artikel/inhalt/2008/nr27/Wirtschaft/16550.html>

(Footnotes)

¹ Die Wochenzeitung WOZ werd in 1981 opgericht. Het is een progressieve krant die in Zwitserland verschijnt met een oplage van 14.000 exemplaren en een lezersbereik van meer dan 200.000. De krant is onafhankelijk van partijpolitiek en is geen onderdeel van een mediaconcern. Hij maakt gebruik van kritische journalistiek en levert interessante achtergrondinformatie.

Vrij recente Iraanse oefening in de straat van Hormuz

FIR-Conferentie Najaar 2008

Op 10 december 2008 wordt de 60ste verjaardag gevierd van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Deze verklaring werd aangenomen door de Algemene vergadering van de Verenigde Naties (A/RES/217, 10 december 1948). Het document is van algemeen belang voor de politieke ontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog. Het is het resultaat van het gemeenschappelijke optreden van volkeren en staten van de anti-Hitler-coalitie, die door middel van deze verklaring maatstaven wilden laten gelden opdat nooit meer een dergelijk wreed regime de wereld zou bedreigen. Deze verklaring is ontstaan uit de gemeenschappelijke wil van de volkeren in de strijd tegen de bedreiging van fascistische barbarij. Het moest het verlangen van alle vredelievende mensen tot uitdrukking brengen voor een nieuwe wereld van vrede en vrijheid, zoals dat in de Eed van de overlevende gevangenen van het KZ Buchenwald staat omschreven.

Vanwege dit feit heeft de FIR besloten de conferentie van 2008 onder het volgende motto te organiseren:

“60 jaar VN-Verklaring van de mensenrechten en antifascistische politiek nu”

De conferentie zal op 18 en 19 oktober 2008 in Berlijn plaatsvinden.

De deelnemers worden op 17 oktober verwacht aangezien de 18e een volledig dagprogramma zal plaatsvinden.

Volgens de huidige planning zal de conferentie geopend worden door vertegenwoordigers van de UNO, het Europese parlement en met een bijdrage van een professor in volkerenrecht. Aansluitend zullen alle deelnemende organisaties discussiëren over het belang van de mensenrechtenverklaring voor onze tegenwoordige en toekomstige activiteiten. Daartoe zijn niet alleen de bij de FIR aangesloten organisaties uitgenodigd, maar ook organisaties en bewegingen die bereid zijn op dit gebied met ons samen te werken.

Om alle organisaties in de gelegenheid te stellen deel te nemen aan deze conferentie, zet de FIR zich in voor financiële ondersteuning vanuit politieke en andere bronnen in Duitsland en geheel Europa.

Nadere bijzonderheden over de conferentie verschijnen op de website van de FIR www.fir.at en zullen verkrijgbaar zijn bij de contactpersonen van de FIR bij AFVN/BvA. De AFVN/BvA zal op de conferentie aanwezig zijn met minimaal 2 afgevaardigden.

Een samenvatting van de oorspronkelijke verklaring die voor iedereen goed te lezen is vindt

U op: http://www.youngamnesty.nl/studenten_info

□

Schuilnaam “Odessa”

Vluchthulp voor Nazi-oorlogsmisdadigers

Boekbespreking; overgenomen uit *Der Neue Mahnruf* Nr.3-4/2008. Vertaling Leo Schuwirth

Zij die belang stellen in geschiedenis, zal het niet ontgaan zijn, dat de naam “Odessa” niet slechts voor de pittoreske stad op de Krim staat, maar ook de afkorting is voor een organisatie die de massale vlucht van beruchte Nationaal-Socialistische oorlogsmisdadigers bedreef. Onder hen bevonden zich Adolf Eichmann, Klaus Barbie en Josef Mengele. Ter herinnering: Eichmann gold als de architect van de Holocaust, Gestapo-chef Barbie ging als de Slager van Lyon de geschiedenis in, en de kamparts Mengele oogstte met zijn experimenten op tweelingen dubieuze faam.

Onbekend was tot nog toe de omvang en de systematische organisatie van deze vlucht langs de beruchte “ratlines”, de rattenlijnen die naar het veilige Argentinië voerden. Dat vereiste drie belangrijke voorwaarden: vluchthelpers met invloed, een bereidwillig opvangland, en veel geld.

Onder de vluchthelpers waren niet slechts Zwitserse ambtenaren die nog kort tevoren in benauwde omstandigheden verkerende joden ervan afgehouden hadden de grens over te kunnen steken, maar het nu mogelijk maakten dat vervolgd Nazi's naar Zwitserland konden ontsnappen. Ook in andere Europese landen functioneerde het netwerk van de verslagen Nazi's maar al te goed. Vanuit Argentinië werd de komst van duizenden collaborateurs en oorlogsmisdadigers geregeld, en wel vanuit het bureau van president Juan Domingo Peron. Zo nodig op illegale wijze. Beruchte oorlogsmisdadigers als Adolf Eichmann, Klaus Barbie en Erich Priebke kregen doorlopende nummers bij de planning van hun komst — een duidelijk teken van gerichte vluchthulp aan gebleken oorlogsmisdadigers. Alleen al uit Kroatië ontsnapten ca. 2000 Oestasje-fascisten naar Argentinië.

De contacten voor deze acties werden al bij het begin van de oorlog gelegd door de inlichtingendienst van Walter Schellenberg's *Reichssicherheitshauptamt* te Bern.

De draden van dit netwerk voor vluchthulp kwamen bijeen in het Vaticaan. Toen er na het verschijnen van de eerste uitgave van Goni's boek twijfels gezaaid werden over de centraal sturende rol van het Vaticaan bij deze Nazi-vluchthulp, bewees de schrijver precies deze rol aan de hand van verdergaande onderzoeken. De coördinatie van de vluchthulp in het Vaticaan nam de Kroatische priester Draganovic over. Hij werd ingezet en gecontroleerd door de chef van de pauselijke ondersteuningscommissie PCA, kardinaal Montini — de latere paus Paulus VI. Uit een fonds van het Vaticaan kwam ook het leeuwendeel van het geld waarmee de vluchthulp gefinancierd werd. Tenslotte maakte het Vaticaan de overdracht mogelijk van de gestolen Kroatische schatkist, waarvan een aanzienlijk deel door Kroatische fascisten via Zwitserland naar Italië gesluisd werd. Het vormde ook de eerste financiële onder-

steuning voor talrijke Nazi's in Argentinië, wier transatlantische vlucht gelukt was.

De historicus en journalist Uki Goni heeft op basis van jarenlange onderzoeken in Argentijnse, US-Amerikaanse en Europese archieven tot nog toe onbekende bronnen ontsloten, en ze onderbouwd door middel van interviews met 200 getuigen uit die tijd. Hij schetst een beeld van een netwerk van Nazi-vluchthulp dat, met hulp van de staat en van andere organisaties, in heel Europa vervoegde over bases in Scandinavië, Spanje, Italië en Zwitserland, terwijl de draden samenvloeiden in het Vaticaan.

Aan allen die reeds een idee hadden van het pauselijke wegkijken van Nazi-oorlogsmisdaden en van de bereidwillige vluchthulp die het Vaticaan aan het einde van de oorlog aan de dag legde (door Costa-Gavras verfilming van Rolf Hochhut's drama “Der Stellvertreter”), zal nu pas de volledige omvang van de ontsnapping van Europese oorlogscriminelen aan de geallieerde en de nationale rechtbanken van na de oorlog duidelijk worden.

Uki Goni

Odessa. Die wahre Geschichte

Fluchthilfe für NS-Kriegsverbrecher

Verlag Assoziation A, Berlin/Hamburg

2006, 22 Euro.

Werd hier ook al iets geregeld?

De FIR over de nieuw gevormde, extreem-rechtse fractie in het Europees Parlement

Met grote zorg volgt de Internationale Federatie van Verzetsstrijders (FIR), Bond van Antifascisten, de ontwikkelingen in het Europees Parlement. Door de uitbreiding van de Europese Unie met Bulgarije en Roemenië kwamen nog meer vertegenwoordigers van openlijk racistische en extreem-rechtse partijen in het parlement terecht. Zo werd mogelijk gemaakt, dat de groep met extreem-rechtse parlementariërs een eigen fractie kon vormen. Deze heeft de naam "Identität/Tradition/Souveränität" (ITS), en staat onder leiding van Holocaust-ontkenner Bruno Gollnisch. Compleet met alle rechten en van royale financiële middelen voorzien.

De FIR, die reeds in de herfst van 2006 met haar "Politische Erklärung zur Gefahr durch die extreme Rechten in Europa—europäische Initiativen sind gefordert" een duidelijke positie ingenomen heeft ten aanzien van het probleem, waarschuwt voor de gevolgen van deze ontwikkeling. Zij eist, in overeenstemming met de verklaring van ENAR (European Network against Racism), dat de demo-

cratische partijen en fracties in het Europees Parlement iedere samenwerking met deze coalitie van extreem-rechts zullen vermijden.

Tegelijk roept de FIR de democratische partijen en fracties op, om middelen te verstrekken voor programma's die de politieke integratie bevorderen, de democratische cultuur versterken en uitsluiting, xenofobie en racisme bestrijden. De FIR is de koepelorganisatie van voormalige verzetsstrijders, partizanen, leden van de anti-Hitler-coalitie, slachtoffers van het Naziregime en van de huidige generaties van antifascisten, en van hun federaties van leden in meer dan 20 Europese landen en in Israël. Vanuit haar historische traditie én haar huidige toestand is de FIR een betrouwbare partner in het politieke ageren tegen extreem-rechts, racisme en anti-semitisme, en voor de bevordering van een maatschappij die gefundeerd is op een democratische cultuur.

Vertaald uit het Duits door Leo Schuwirth

Ingezonden

Dacht dat dit jullie wel zou interesseren, want fascistischer kan het toch niet?

EUROPESE UNIE: WETSARTIKEL OVER DE HERINVOERING VAN DE DOODSTRAF

Het verraderlijke wetsartikel betreffende de herinvoering van de doodstraf in de 27 landen van de Europese Unie is een voetnoot van een voetnoot, maar hier is de letterlijke - ambtelijke - tekst.

HERINVOERING VAN DE DOODSTRAF VOOR DE 490 MILJOEN MENSEN IN DE 27 LANDEN VAN DE EU

Hier is de letterlijke tekst van de wetgeving zoals die in de 'Grondwet voor de EU' respectievelijk het 'Verdrag van Lissabon' staat: de benoemde - nooit door de mensen gekozen - managers van de EU geven zichzelf het recht over ieders leven.

RECHT OP LEVEN - II-1 ARTIKEL II-2 II-3

3. De bepalingen van artikel 2 van het Handvest corresponderen met die van voornoemde artikelen van het EVRM en van het aa

de "negatieve" definities die in het EVRM ('Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens') staan, worden geacht eveneens in het Handvest te staan:

a) artikel

gevolg is van het gebruik van geweld, dat absoluut noodzakelijk is:

a) ter verdediging van wie dan ook tegen onrechtmatig geweld;

b)

te voorkomen;

c) teneinde in overeenstemming met de wet een oproer of opstand te onderdrukken."

b)

doodstra

in de gevallen die zijn neergelegd in de wet, en in overeenstemming met de bepalingen daarvan ...".

Europese Grondwet (oktober 2004) (Artikel II-62: Het recht op leven) - Url.: <http://www.grondweteuropa.nl/9326000/1/>

j9vvgjnazrhmix9/vggxk3dq5xwx?layout=print

Doodstraf herinvoeren in de Europese Unie na het 'Verraad van Lissabon' - Url.: <http://antwerpen.indymedia.org/print.php?id=15100>

Het

wet. Hier is duidelijk weer sprake van uitermate strafbaar landverraad.

Alle parlementariërs in de EU landen die dit verraad aan de hen betalende bevolking hebben gepleegd, en alle propaganda-figures die dit steunen, moeten zo snel mogelijk wegens hoogverraad en ook wegens hun medeplichtigheid aan oorlogsmisdaden strafrechtelijk worden vervolgd en bestraft.

HENK RUYSSENAARS

P.S. Deze tekst staat (nog wel) bij Indymedia Nederland, Antwerpen, Oost-Vlaanderen, en bij CEMAB in Brussel. (Nederlandstaligen)

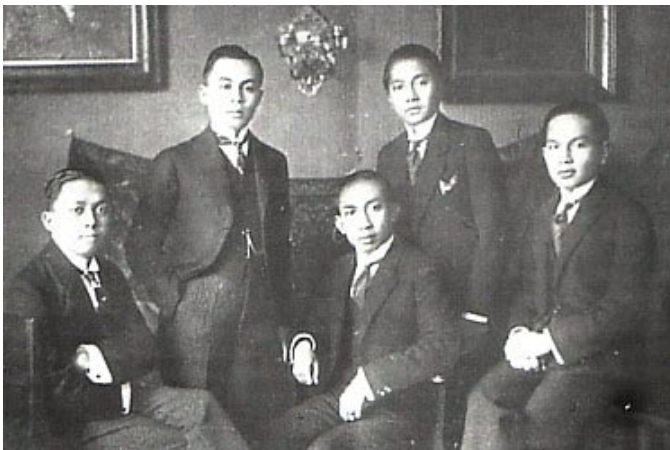
‘Eerst Nederland bevrijden, dan Indonesië’

Indonesische verzetsstrijders actief in Nederland tijdens Tweede Wereldoorlog

Over het verzet in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog is het nodige geschreven. Wat echter niet of nauwelijks bekend is, is dat meteen vanaf de bezetting een groep Indonesiërs zich actief inzette tegen het fascisme. Van de 800 Indonesiërs in Nederland kozen 100 van hen voor deelname aan het verzet, zij aan zij met Nederlanders.

Het is bijzonder dat Indonesiërs, velen student en actief in de antikoloniale en nationalistische beweging, zich inzetten voor de bevrijding van het koloniale moederland. De jaren 1930 hadden een verscherping van de koloniale repressie laten zien, met de interneringen van Indonesische nationalisten en communisten in strafkamp Boven-Digoel (Nieuw-Guinea) als dieptepunt. De anti-Nederlandse stemming in Indonesië was in deze periode tot een hoogtepunt gekomen. Desondanks besloten Indonesiërs hier hun leven op het spel te zetten voor Nederland.

Perhimpunan Indonesia

Deze Indonesiërs vormden een politiek bewuste groep verzetsstrijders. Zij waren afkomstig uit de rijen van de Perhimpunan Indonesia (PI). Deze organisatie, voorheen de Indonesische Vereeniging, was in 1922 opgericht door Indonesische studenten in Nederland. Onder anderen de latere Indonesische vice-president Mohammad Hatta en de latere sociaal-democratische premier Soetan Sjahrir waren hierin actief. In 1924 werd de Indonesische naam aangenomen. Aanvankelijk was het een gezelligheidsorganisatie, maar in de jaren 1920 gingen de studenten zich politiek roeren. In 1923 kwam de vereniging met een beginselverklaring voor een zelfstandig, democratisch Indonesië. De PI onderhield nauwe contacten met Nederlandse sociaal-democraten, anti-imperialisten en communisten.

Het contact met deze laatste had waarschijnlijk ook invloed op de stellingname van de PI aan het eind van de jaren 1930. Terwijl progressief Nederland zich toen zorgen maakte over de toenadering van de Indonesische nationale beweging tot het militaristische Japan, waarschuwde

de Indonesische vereniging hier voor de dreiging van het fascisme. De PI stelde voor, ook aan de Nederlandse regering, om de Indonesische kolonie weerbaar te maken tegen eventuele fascistische indringers. Dit lijkt geheel in lijn te zijn met de Volksfrontpolitiek van de CPN vanaf 1935. Deze hield in dat er een breed eenheidsfront gevormd moest worden om fascisme en oorlogsdreiging weerstand te kunnen bieden. Steun aan de eisen voor een onafhankelijk Indonesië verdween hiermee naar de achtergrond.

Actief in het verzet

Ondanks dat de PI voorstellen deed voor een gezamenlijke verdediging van het Indonesië onder koloniale verhoudingen, bleef hun ideaal van onafhankelijkheid overeind, ook tijdens de nazi-bezetting van Nederland. De PI koppelde de strijd tegen de nazi's hier aan de strijd van de Indonesiërs tegen het Japanse fascisme: eerst moest Nederland bevrijd worden, daarna Indonesië.

Hun betrokkenheid bij het verzet maakte de PI spoedig tot een illegale organisatie. Ze werkte samen met verzetskranten *De Waarheid*, *Parool* en *Trouw* en organiseerde arbeiders en Indonesische schepelingen. Al vrij snel in het begin van de bezetting waren Indonesiërs samen met Nederlanders betrokken bij het protest op de universiteiten tegen het ontslag van joodse docenten en hoogleraren. Indonesische verzetsstrijders deden mee met verschillende acties: documentvervalsing, sabotage, spionage, onderduikers helpen. In 1942 en 1943 hebben Indonesiërs joodse kinderen uit Amsterdam helpen onderduiken op de Veluwe. De Indonesiërs in het verzet namen een Nederlandse schuilnaam zodat ze minder makkelijk opgespoord konden worden. Er was zelfs een Indonesische knokploeg, waarvan onder andere sIrawan Soejono, student en in het verzet ook wel bekend als ‘Henk van de Bevrijding’, lid was.

In de leiding van de clandestiene PI zaten onder anderen de latere socialistische minister in het kabinet-Sjahrir Raden Mas Setyadjit Soegondo (pseudoniem: Sweers) en Raden Mas Djojowiriono Soenito (Frits de Bruin). Soenito was redacteur van verschillende publicaties, zoals het blad *Bevrijding*. Ook was hij lid van de Raad van Verzet. Tege-

Op 15 februari 1945 trad Soenito in het huwelijk met Trees Heyligers, advocate, met wie hij één dochter en twee zoons kreeg.

lijkertijd hield hij zich bezig met het vraagstuk van zelfbeschikking voor Indonesië: als Nederland bevrijd zou zijn, moest Indonesië ook vrij worden.

Bevrijding?

Als één van de weinigen bleef Soenito na de oorlog in Nederland. Het vijandig geworden klimaat vanwege de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd bracht vele PI'ers ertoe het mede door hen bevrijde Nederland te verlaten en zich te vestigen in hun strijdende geboorteland. Vlak na de bevrijding was er hoop op een nieuwe, gelijkwaardige verhouding tussen Nederland en Indonesië als zelfstandige staat. Dat blijkt onder meer uit een verklaring van de PI in mei 1945: 'Moge de gemeenschappelijke strijd van onze beide volken tegen het fascisme de bodem hebben bereid voor een samengaan op voet van wederzijdse achting en vriendschap. Moge de roep van het Indonesische volk op de vervulling van zijn gerechtvaardigde wensen, om de verwezenlijking van een zelfstandig bestaan thans volle weerklank vinden.' Hun ideaal, eerst Nederland bevrijden, dan Indonesië, had nog geen jaar later plaatsgemaakt voor een bittere realiteit waarin zij zich opnieuw moesten organiseren tegen koloniale onderdrukking door Nederland.

Erkenning

Tegenwoordig is er een tendens om de nadruk te leggen op de Nederlandse cultuur, de Nederlandse geschiedenis, de Nederlandse normen en waarden. Maar hoe zit het met deze vergeten Indonesische verzetsstrijders in onze 'Nederlandse' geschiedenis? Voor hen ging de strijd tegen bezetting na de Tweede Wereldoorlog gewoon verder. Wanneer krijgen zij, maar ook andere volkeren die offers hebben gebracht voor de vrijheid van Nederland, de erkenning waar ze recht op hebben? Een uitzondering op het stilzwijgen is de Irawan Soejonostraat in Amsterdam.

HERDENKING

Ver van hun vaderland zijn zij gestorven
met in hun hart 't verlangen naar de Zuiderzon,
het stille dorp, waar zich hun jeugd ontspon,
de blanke steden in het welig groen verborgen

Met in hun hart het heimwee naar de sawahvelden
die als een handpalm lagen uitgestrekt
met plassen en rivieren door het licht gewekt
wanneer de dageraad een rijken dag voorspelde.

Ver van de zachte heuvels en de trotsche bergen
met bosschen als een mantel omgedaan,
ver van de sterke zon, de moederlijke maan,
gingen zij scheep en moesten droevig sterven.

Hoe dikwijls liepen zij in hun herinneringen
zalig en moe van wandeling en spel het pad
waar 't ouderhuis hen wachtte als hun liefste schat
en hoorden zij hun kleine donkre zuster zingen.

Het blijft karig. Maar wat wil men in een land dat pas drie jaar geleden met veel pijn en moeite 15 augustus 1945 heeft erkend als datum van de Indonesische onafhankelijkheid? Dekolonisatie in het historisch besef heeft nog een lange weg te gaan.

Bronnen

Ger Verrips, *Dwars, duivels en dromend. De geschiedenis van de CPN 1938-1991* (Amsterdam 1995).

Joop Morriën, *Indonesië los van Holland. De CPN en de PKI in hun strijd tegen het Nederlandse kolonialisme* (Amsterdam 1982).

Emile Schwidder, 'Eerst Nederland, dan Indonesië bevrijden: Indonesiërs in het Nederlands verzet (1940-1945)' in: Esther Captain, Marieke Hellevoort, Marian van der Klein ed., *Vertrouwd en vreemd: ontmoetingen tussen Nederland, Indië en Indonesië* (Hilversum 2000) 233-239.

Annabelle Schouten, *Principes verloren, opportunisme geboren. De houding van PvdA en CPN in het publieke domein ten opzichte van de Indonesische revolutie 1945-1950* (scriptie 2008).

B.G. 'Indonesische verzetstrijder in straatnaam herdacht', Forum 10 mei 1990 / <http://www.antenna.nl/wvi/nl/dh/geschiedenis/forum.html>

'Irawan Soejono werd januari 1945 in Leiden betrappt op het vervoeren van een stencilmachine. Toen hij op de vlucht sloeg voor de Duitse militairen werd hij doodgeschoten' / <http://www.antenna.nl/wvi/nl/dh/geschiedenis/irawan.html>

'Uit een verklaring van het bestuur van de Perhimpunan Indonesia, Mei 1945' / <http://www.antenna.nl/wvi/nl/dh/geschiedenis/pi.html>

Harry Westerink, 'Ook koloniale soldaten, arbeiders en verzetsmensen vochten tegen de nazi's', De Fabel van de Illegaal 93/94, zomer 2008 / <http://www.gebladerte.nl/11460f93.htm>

'SUNITO, Raden Mas Djojowirono', Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging / <http://www.iisg.nl/bwsa/bios/sunito.html>

En zaten aan den disch met al de andren samen,
aten de heilige rijst, de pisang en de visch,
en zagen moeders lieve handen, vaders strengen blik
en lachten als hun oog en elkaar streelend tegenkwamen.

Vermoord, gemarteld en door nooddrift omgekomen
rusten zij ademloos in den oneigen grond,
maar met de levenden in een geheim verbond,
want in hen bloeien nog hun eerste zoete kinderdromen.

En als hun vrienden landen aan de vaderlandsche kusten,
de bergen en de boomen groeten in 't almachtig licht,
dan heeft de eerste man, het eerste meisje hun gezicht,
den glimlach dien zij eenmaal van beminde lippen kusten.

ADRIAAN MORRIËN

Etcetera: actualiteit op de website

Karadzic

Al vrij snel, omdat we daar o.i. niet mee konden wachten, hebben we op de eerste pagina van onze website deze reactie op de arrestatie van Radovan Karadzic geplaatst:

Rechtbank van de overwinnaars

De arrestatie van de voormalige president van de Bosnische Serven Radovan Karadzic zorgt ervoor dat regeringsleiders in de NAVO-lidstaten in jubelgezag losgebarsten zijn. In Duitsland, dat begin van de 90er jaren met de erkenning van Kroatië, Slovenië en Bosnië-Herzegovina de bloedige burgeroorlogen in voormalig Joegoslavië uitgelokt heeft, toonde kanselier Merkel zich dinsdag tevreden over het resultaat in Belgrado. De gevangenneming van Karadzic is een "historisch moment" en "goed nieuws voor de gehele Balkan". "De slachtoffers kunnen er zeker van zijn", zo gaat Merkel verder, dat "massale schendingen van mensenrechten niet ongestraft blijven". Minister van Buitenlandse zaken Frank-Walter Steinmeier schetste de arrestatie als een "mijlpaal" in de betrekkingen tussen Servië en de EU. Hij eiste dat de regering in Belgrado, nu ook de gezochte vroegere bevelhebber van het Bosnisch-Servische leger, Ratko Mladic, gevangen moet nemen en aan het 'Tribunaal' in Den Haag overdragen.

De leiders van de VS lopen ook over van geluk. Het waren de VS, die tijdens de burgeroorlog in Bosnië-Herzegovina (1992-1995) moslims militair getraind hebben om tegen de Serven te vechten en zelfs huurlingen uit islamitische landen overgebracht hebben. Het Witte Huis verklaarde dat de slachtoffers van het oorlogsgeweld het beste "gehuldigd" werden, terwijl de schuldigen ter verantwoording geroepen worden. De vroegere VS-zaakgelastigde voor de Balkan Richard Holbrooke beweert: een "grote misdadiger is van het internationale toneel verwijderd". Karadzic wordt door hem aangeduid als de "Osama bin Laden van Europa". Deze 'diplomaat' uit Washington heeft tijdens de oorlog in Bosnië met een bombardement op de Servische hoofdstad Belgrado bedreigd. In 1998 werkte hij mee aan de politieke en militaire steun aan de afscheidingsbeweging UCK. Zodoende legde hij mede de basis voor de misdadige NAVO-oorlog tegen Joegoslavië in het jaar daarop. Deze oorlog was geheel in strijd met het volkerenrecht op zelfbeschikking. Op Internetlexikon Wikipedia lezen we meer achtergrondinformatie over deze leidende Amerikaanse politicus. In de jaren '70 was Holbrooke adviseur van de VS in Indonesië. Er bestaat bewijs over de actieve ondersteuning van Holbrooke aan de gewelddadige invasie door Jakarta van Oost-Timor. De actie werd uitgevoerd met militaire ondersteuning door de VS. Sommige commentaren beschuldigen Holbrooke in dit verband medeverantwoordelijk te zijn voor de dood van 200.000 inwoners van Timor. Terug naar de arrestatie van Karadzic, die gisteren zoals verwacht ook door de NAVO bejubeld werd. Secretaris-generaal, Jaap de Hoop Scheffer, prees de "belangwekkende samenwerking" van de Servische autoriteiten met het Haagse 'tribunaal'. Alleen moet Ratko Mladic nog gevangen genomen worden. De NAVO is in de zomer

van 1995 met massale luchtaanvallen op de Bosnisch-Servische troepen van Mladic tussenbeide gekomen ten gunste van de Bosnische moslims. Daarna werden Karadzic en Mladic door het Haagse 'tribunaal' aangeklaagd wegens 'volkerenmoord, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid' en werd een internationaal opsporingsbevel uitgevaardigd. Op 3 juli 2008 werd daarentegen de vroegere Bosnische moslim stadcommandant van Srebrenica, de gevreesde "Serven-slachter in Bosnië" Naser Oric door hetzelfde gerechtshof vrijgesproken....

De westerse media zijn in de 'glorie' maar wat ze vergeten.... De beschuldigen kun je pas aanduiden als 'oorlogsmisdadigers' als alle schuld bewezen is. En dan verschijnt het eerste probleem: het waren de westerse leiders die de oorlog uitgelokt hebben! De massamoorden die door de NAVO zijn gepleegd met hun slachtingen vanuit de lucht spreken boekdelen. Oorlogsmisdaden van westerse leiders en hun handlangers worden schoongepraat zoals de aanvallen op burgerdoelen, scholen, ziekenhuizen, infrastructuur in Kosovo en Servië in 1999 door de NAVO. (Zie ook: Van Celine, op pagina 15.)

In deze dagen zijn de boeken 'Do it for Yugoslavia!' (te bestellen via de e-mail) en 'Blufpoker' meer dan ooit weer eens de moeite om door te nemen! Zo is ook weer, sinds de 'erkenning' van Kosovo, de Video "De verdoemden van Kosovo" bijzonder actueel.

Impeachment

In de maand juni heeft een democratische afgevaardigde, Dennis Kucinich, een resolutie ingebracht in het VS Huis van Afgevaardigden (onderdeel van het Congres, zie ook pag. 6) met 32 impeachment artikelen. Deze artikelen zijn afzonderlijke aanklachten tegen verschillende mensen die deel uitmaken van de Bush-regering en zou kunnen leiden tot de val van deze regering.

De gang van zaken rondom zo'n Impeachment-procedure zijn ook voor ons vrij ingewikkeld en moeilijk in een artikel samen te vatten. Daarom, en omdat wij dit toch een belangrijk onderwerp vinden (al was het maar om de waarheid aangaande de leugens van deze regering boven tafel te krijgen), behandelen wij dit onderwerp hoofdzakelijk op de website. Daar hebben wij namelijk veel meer mogelijkheden om de tekst te ondersteunen met video's e.d. waardoor het geheel iets makkelijker te bevatten is.

Kort samengevat:

Er kunnen voor ons dus verschillende redenen zijn om niet te wachten tot de volgende uitgave van "de anti fascist" met het reageren op nieuws. Als het volgende nummer verschijnt kan het zijn dat andere onderwerpen al weer voorrang verdienen. Het blijft steeds een kwestie van keuzes maken, hoe en wanneer wij onze antifascistische boodschap vormgeven. Eén ding is zeker: We moeten er voor zorgen dat onze mening lang toegankelijk blijft.

Internet is daarvoor op dit moment het belangrijkste medium. Beschikt u niet zelf over Internet? Er is vast wel iemand 'in de buurt' die u af en toe mee wil laten kijken.